

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Zuzana Radičová

**Európsky justičný priestor a medzinárodné právo
súkromné**

Diplomová práca

Olomouc 2012

Ja, nižšie podpísaná Zuzana Radičová, autorka diplomovej práce na tému Európsky justičný priestor a MPS, ktorá je literárnym dielom v zmysle zákona č. 121/2000 Zb., o práve autorskom, dávam ako subjekt údajov svoj súhlas v zmysle § 4 písm. e) zákona č. 101/2000 Zb., o ochrane osobných údajov, správcovi:

Univerzita Palackého v Olomouci,
Křížkovského 8, Olomouc 771 47, Česká republika

k spracovaniu údajov v rozsahu: meno a priezvisko v informačnom systéme, a to vrátane zaradenia do katalógu, a ďalej sprístupnenie mena a priezviska v katalógoch a informačných systémoch Univerzity Palackého, a to vrátane neadresovaného sprístupnenia pomocou metódy diaľkového prístupu. Údaje môžu byť takto sprístupnené užívateľom služieb Univerzity Palackého. Realizáciu sprístupnenia zaisťuje ku dňu tohto prehlásenia vnútorná zložka Univerzity Palackého, ktorá sa nazýva Informačné centrum Univerzity Palackého.

Súhlas sa poskytuje na dobu trvania ochrany autorského diela podľa zákona č. 121/2000 Zb., o práve autorskom.

V Olomouci dňa

.....
Zuzana Radičová

Prehlasujem týmto, že som diplomovú prácu na tému „*Európsky justičný priestor a Medzinárodné právo súkromné*“ vypracovala samostatne a citovala som všetky použité zdroje.

V Olomouci dňa

.....
Zuzana Radičová

Pod'akovanie:

Rada by som týmto poďakovala JUDr. Mag.iur. Michalovi Malackovi, Ph.D., *MBA* za odbornú pomoc pri písaní diplomovej práce, najmä za cenné rady a pripomienky, ktoré mi pomohli pri jej spracovaní.

OBSAH

Úvod	6
1 Význam pojmu európsky justičný priestor	8
2 Historický koncept vzniku a vývoja európskeho justičného priestoru	11
2.1 Európska integrácia a založenie Spoločenstiev	11
2.2 Od Európskych spoločenstiev k priestoru slobody, bezpečnosti a práva	13
2.3 Vývoj EJP po prijatí Amsterdamskej zmluvy	18
2.4 Súčasný zakotvenie európskeho justičného priestoru v Lisabonskej zmluve	20
3 Dôvody vzniku európskeho justičného priestoru	23
4 Normy tvoriace európsky justičný priestor	26
4.1 Unifikácia a harmonizácia noriem európskeho justičného priestoru	26
4.2 Justičná spolupráca v civilnej oblasti	26
4.2.1 Unifikácia procesných noriem EJP	27
4.2.2 Bruselský dohovor o právomoci súdov a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach občianskych a obchodných	28
4.2.3 Luganský dohovor o právomoci súdov a výkone rozsudkov vo veciach občianskych a obchodných	29
4.2.4 Unifikácia kolíznych noriem	29
4.2.5 Rímsky dohovor o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy	30
4.2.6 Transformácia medzinárodných zmlúv	31
4.3 Niektoré normy tvoriace Európsky justičný priestor	32
4.3.1 Nariadenie 44/2001(ES), o príslušnosti a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach civilných a obchodných	32
4.3.2 Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovských práv a povinností	33
4.3.3 Nariadenie EP a Rady(ES), o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy (Rím I)	34
4.3.4 Nariadenie EP a Rady (ES) č.864/2007, o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzkové vzťahy (Rím II)	35
4.3.5 Nariadenie Rady (ES) č. 1393/2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností o veciach občianskych a obchodných v členských štátoch EÚ („doručovanie písomností“) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000	36

4.3.6	Nariadenie Rady 1206/2001, o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach	37
4.3.7	Nariadenie Rady (ES) č.1346/2000, o konkurznom konaní.....	38
4.3.8	Nariadenie EP a Rady (ES) č.861/2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu.....	39
4.3.9	Nariadenie EP a Rady (ES) č. 805/2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky	39
4.3.10	Nariadenie Rady a EP (ES) č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze.....	40
4.3.11	Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti	41
5	Vplyv noriem európskeho justičného priestoru na medzinárodné právo súkromné a jeho dôsledky.....	43
5.1	Medzinárodné právo súkromného a jeho vzťah k európskemu justičnému priestoru.....	44
5.2	Vplyv a dôsledky noriem európskeho justičného priestoru na medzinárodné právo súkromné	45
5.2.1	Postavenie medzinárodného práva súkromného.....	45
5.2.2	Právny pluralizmus	46
5.2.3	Posun k regionálnej úprave	47
	Záver.....	49
	Zoznam použitých skratiek.....	50
	Bibliografia.....	51
	Abstrakt	59
	Summary.....	60
	Zoznam kľúčových slov/Key words.....	61

Úvod

Témou mojej diplomovej práce je Európsky justičný priestor (EJP) a medzinárodné právo súkromné (MPS). Problematika medzinárodného práva súkromného a procesného bola v Českej republike dlhú dobu skôr predmetom menšieho záujmu. V procese postupne sa prehĺbujúcej európskej integrácie sa však značne zvýšila prestíž tohto právneho odvetvia medzi tradičnými právnymi disciplínami. V súčasnosti je to jedno z najdynamickejších sa rozvíjajúcich odvetví práva a jeho význam stále rastie hlavne v súvislosti s EJP. Túto tému som si vybrala, pretože EJP v súkromnoprávnej oblasti sa vyvíja rýchlym tempom a v právnej praxi sa stále viac vyskytujú prípady, na ktoré je potrebné aplikovať normy tvoriace EJP. Cieľom mojej práce je poskytnúť systematický popis vývoja danej témy, popísať, čo je obsahom EJP a aký je jeho vzťah k medzinárodnému právu súkromnému a taktiež vymedziť jeho význam a dôsledky v súčasnosti. Pretože diplomovú prácu píšem na katedre medzinárodného práva súkromného, budem sa sústrediť na európsky justičný priestor v jeho súkromnoprávnej rovine. Európsky justičný priestor v civilných veciach je témou veľmi obsiahlou a z tohto dôvodu nie je možné aby som naplno vykreslila všetky dôležité fakty týkajúce sa tejto právnej oblasti. Preto poskytnem skôr obecné vymedzenie dôležitých inštitútov a ich vzťah k medzinárodnému právu súkromnému.

Diplomová práca je rozdelená do piatich kapitol s príslušnými podkapitolami a tie sú v prípade potreby ďalej delené. V prvej kapitole sa snažím stručne charakterizovať a aspoň čiastočne definovať pojem Európsky justičný priestor a objasniť, čo všetko tento priestor zahŕňa. Presne definovať tento pojem je pomerne zložité, pretože neexistuje jednotná definícia EJP v jeho užšom ani širšom zmysle. Druhá kapitola sa venuje historickému konceptu vzniku a vývoja EJP s snažím sa v nej vyznačiť podstatné historické medziny vytvárania EJP až po jeho súčasnú podobu. V nasledujúcich kapitolách je analyticky spracovaná problematika EJP a právne normy, ktoré ho tvoria. Tretia kapitola sa zameriava na otázku – prečo vôbec EJP vznikol a vymedzuje hlavné dôvody ktoré viedli k vytvoreniu EJP. Štvrtá kapitola rozoberá právne nástroje EJP, a to vobecnej aj konkrétnej rovine. Poskytuje základné rozdelenie noriem tvoriacich EJP, ich právny základ a tie najdôležitejšie aspoň trochu popisuje, hlavne čo sa týka ich významu, pretože vzhľadom k rozsahu tématu a k stanovenému rozsahu diplomovej práce môžem poskytnúť len najdôležitejšie aspekty týchto noriem. Posledná časť mojej práce sa zaoberá vplyvom EJP na medzinárodné právo súkromné a ich vzájomným vzťahom. Dôsledky akými sa vytvorenie EJP prejavilo vo sfére

medzinárodného práva súkromného sa pokúsim systematicky rozdeliť. V závere zosumarizujem získané poznatky, nadobudnuté informácie zhodnotím a na základe toho sa pokúsim vyjadriť svoj názor na danú tému, ako aj vlastnú vedeckú invenciu.

Diplomová práca je spracovaná pomocou kompilácie a komparácie dostupnej odbornej literatúry. Hlavnými vedeckými metódami, ktoré budem využívať sú metóda deskriptívna a metóda analytická a taktiež použijem metódu systematickú. Rozhodným zdrojom práce sú odborné články uverejnené v časopisoch aj elektronickej podobe a knižné publikácie českých, prípadne zahraničných autorov. Nezanedbateľný význam pre moju prácu majú aj príslušné európske a medzinárodné právne normy. Práca vychádza z aktuálnej aj staršej literatúry a sú v nej použité aj internetové zdroje. Aj napriek tomu, že EJP sa venuje značné množstvo judikatúry, či už ESD alebo národných súdov, tak vzhľadom k všeobecnosti práce sú súdne rozhodnutia skôr vedľajším zdrojom.

1 Význam pojmu európsky justičný priestor

Európsky justičný priestor reprezentuje oblasť, ktorá úzko súvisí s integračným vývojom a Klára Svobodová ju definuje ako súbor právnych noriem, ktoré sú súčasťou práva ES/EÚ¹, medzinárodných zmlúv uzavretých medzi členskými štátmi EÚ a vnútroštátneho práva ako dôsledok prevedenia práva ES.² EJP je neoddeliteľnou súčasťou procesu európskej integrácie a Vladimír Týč ho definuje ako prvý stupeň integrácie súdnictva v EÚ.³

Pojem EJP v jeho širšom zmysle môžeme vnímať v dvoch rovinách, trestnoprávnej a súkromnoprávnej. Přemysl Polák do EJP v trestných veciach zaraďuje právne nástroje medzinárodnej spolupráce v trestných veciach, ktoré sa vytvorili v rámci EÚ, ako aj medzi jej členskými štátmi pôvodne mimo rámec EÚ, ako sú napríklad Schengenské dohody a iné právne nástroje ktoré vznikli už pred vznikom EÚ v roku 1993. Justičnú spoluprácu v trestných veciach zdôvodňuje hlavne potreba čeliť cezhraničnej trestnej činnosti. Pomocou trestného práva je nutné chrániť aj samotnú EÚ a hodnoty ktoré predstavuje, a to pred najzávažnejšími útokmi, ktoré smerujú hlavne proti finančným záujmom EÚ a riadnemu fungovaniu jej orgánov.⁴ S bežným životom spoločnosti a vzťahmi medzi jej subjektmi je užšie spojená súkromnoprávna oblasť a preto je tu väčšia potreba budovania EJP s jeho špecifickými komponentmi - spolupráca medzi justičnými orgánmi členských štátov a unifikácia, prípadne harmonizácia právnych nástrojov k regulácii týchto vzťahov, čo odôvodňuje aj vyšší stupeň integrácie práve v súkromnoprávnej oblasti.

Základným kameňom EJP bola Amsterdamská zmluva, ktorá zakotvila pojem „priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti resp. práva“ (PSBP), s ktorým sa doteraz neustále stretávame v prameňoch práva EÚ a ktorý predstavuje základný cieľ EÚ. *„Únia ponúka svojim občanom priestor slobody, bezpečnosti a spravodlivosti bez vnútorných hraníc, v ktorom je zaručený voľný pohyb osôb, spolu s príslušnými opatreniami týkajúcimi sa kontroly na vonkajších hraniciach, azylu, prisťahovalectva a predchádzania trestnej činnosti*

¹ Pretože prijatím Lisabonskej zmluvy EÚ nahradila ES, ale predtým primárne právo a prvý pilier tvorili len ES tak budem častokrát používať obidva pojmy spoločne.

² SVOBODOVÁ, Klára. *Evropský justiční prostor*. In *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. muni.cz, 2009[cit. 25. decembra 2011]. Dostupné na <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/02.html>>.

³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 16.

⁴ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.146; POLÁK, Přemysl. *Některé aspekty evropského justičního prostoru v trestních věcech* In *Ročenka evropského práva Svazek V* (1999), Brno: Masarykova univerzita, 2001, str. 123 – 157.

a boja s ňou.“⁵ Z citovaného ustanovenia ZEÚ môžeme teda dovodiť, že PSBP predstavuje v podstate EJP v jeho širšom zmysle, v ktorom je zahrnutá ako jeho súkromnoprávna, tak i trestnoprávna zložka.

Koncepčne sa tento priestor skladá z troch pojmov: sloboda, bezpečnosť a spravodlivosť. Pod pojmom *sloboda* sa rozumie voľný pohyb osôb na základe Schengenských dohôd. Amsterdamská zmluva dala tejto slobode ešte širší rozmer a Bohumil Pikna ju zároveň definuje ako slobodu „žiť v prostredí, v ktorom sa dodržiujú zákony s vedomím, že štátne orgány používajú všetky prostriedky a možnosti, aby rázne postupovali proti tým, ktorí usilujú onú slobodu popierať alebo zneužívať.“⁶ Súčasne je táto sloboda doplnená o ochranu základných práv a slobôd a o boj proti diskriminácii. Dôraz sa kladie aj na zaistenie ochrany súkromia, špeciálne ochrany osobných údajov a sloboda zahŕňa aj oblasti azylu a príst'ahovalectva. Pojem *bezpečnosť* reprezentuje ochrannú funkciu únie a obsahuje opatrenia, určené k predchádzaniu trestnej činnosti a boju proti nej, hlavne boj proti terorizmu a všetkým formám organizovanej trestnej činnosti. Priestor *práva* alebo spravodlivosti obsahuje riešenie rozdielov v právnych úpravách medzi jednotlivými členskými štátmi, tak aby bol zaistený rovný prístup občanov únie k spravodlivosti za súčasnej spolupráce medzi súdnymi sústavami členských štátov. Zahŕňa to oblasť trestnoprávnu ako aj občianskoprávnu. V súkromnoprávnej oblasti sa bude jednať hlavne o zlepšenie podmienok pre prístup občana k svojim právam a v trestnoprávnej oblasti o zlepšenie spolupráce pri trestnom stíhaní a stanovenie minimálnych noriem pre zrovnateľné ustanovenia trestného práva hmotného aj procesného. Všetky tri zložky priestoru sa vzájomne dopĺňajú. Hodnota slobody by sa znížila keby nebola realizovaná v bezpečnom prostredí a chránená právnym systémom, tak aby mali občania celej únie spoločný pocit spravodlivosti.⁷

PSBP je teda úzko spätý s procesom európskej integrácie a s vytvorením jednotného trhu. Podľa súčasnej právnej úpravy ho môžeme rozdeliť do štyroch oblastí. Prvou je kontrola na hraniciach, azyl a príst'ahovalectvo, druhou je justičná spolupráca v trestných veciach, treťou je policajná spolupráca a a štvrtou je justičná spolupráca v civilných veciach.⁸

⁵ čl. 3 odst.2 ZEÚ. Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii s Zmluvy o fungovaní Európskej únie vydané Radou Európskej Únie, Úradný vestník Európskej Únie C 83 zo dňa 30.3.2010.

⁶ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.152 – 153.

⁷ tamtiež

⁸ *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva* [online]. europa.eu, 9.apríl.2010 [cit. 2. januára 2011]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0022_cs.htm>.

Posledná oblasť je charakterizovaná vysokým stupňom integrácie, objavujú sa v nej silné harmonizačné a unifikačné snahy a zároveň je úzko spojená s MPSaP. Z týchto dôvodov v nasledujúcich kapitolách budem rozoberať podrobnejšie práve túto oblasť PSBP.

2 Historický koncept vzniku a vývoja európskeho justičného priestoru

2.1 Európska integrácia a založenie Spoločenstiev

Vznik a vývoj EJP úzko súvisí s prehlbovaním mierovej spolupráce štátov Európy, hlavne v oblasti hospodárskej a postupne aj v oblasti politickej. Tento proces nazývame *európska integrácia* a jeho ústredným motívom je jednota európskych štátov. Myšlienka, že štáty len spoločne, v podobe určitej únie, dokážu účinne čeliť hroziacim problémom a zaručiť Európe mier, sa stala hnacím motorom integrácie. Začiatok európskej integrácie je ťažké presne určiť. Už pred založením ES sa začala rozvíjať idea spolupracujúceho zväzku európskych štátov v rámci Ligy národov⁹, ale narazila na prekážku vtedy dominujúceho nacionalizmu a imperializmu a nedostatok podpory zo strany vlád zainteresovaných štátov. Prvé úspešnejšie snahy v tejto oblasti možno pozorovať po skončení II. svetovej vojny. Už sa však nejedná len o obyčajnú kooperáciu medzi štátmi, ale naopak o rozsiahlu spoluprácu, ktorá vedie k vytvoreniu nového typu medzinárodnej organizácie s rozsiahlym inštitucionálnym aparátom, disponujúcim právomocami, zasahujúcimi do suverenity členských štátov.¹⁰

Presvedčenie, že spoločná kontrola metalurgického priemyslu by znemožnila tajné ozbrojovanie a tým prispela k upevňovaniu mierových vzťahov, viedla v roku 1950 k prejavu nazývanému *Schumanová deklarácia*.¹¹ Po vojnových skúsenostiach bolo jasné, že ukladanie jednostranných obmedzení Nemecku nie je riešením rovnako ako jeho úplná nezávislosť a preto bolo najpriateľnejšou cestou zapojenie Nemecka do združenia európskych štátov. K Francúzku a Nemecku sa pridalo Taliansko, Belgicko, Holandsko a Luxembursko a v roku 1951 podpísali *Zmluvu o Európskom Spoločenstve Uhlia a Ocele*¹² (ESUO), známu tiež ako Parížska zmluva.¹³ S cieľom rozšíriť sektorovú spoluprácu do oblasti jadrovej energetiky bola v roku 1957 šesticou štátov podpísaná *Zmluva o Európskom spoločenstve pre atómovú*

⁹ Medzinárodná organizácia založená po I.svetovej vojne v rámci parížskej mierovej konferencie.

¹⁰ KAREL, Petr. K Evropská integrace po I.svetové válce, aneb od panaevropského hnutí k EU. In *Ročenka evropského práva* 1997, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 193 – 204.

¹¹ Prehlásenie, ktoré menom francúzskej vlády prečítal vtedajší minister zahraničných vecí Robert Schuman 9.5.1950 a ktoré malo ukončiť nepriateľstvo medzi Nemeckom a Francúzkom podriadením iceliarského priemyslu spoločnému Vysokému Úradu. Viz. Pikna prostor SBP – str 20.

¹² Ako jediná zo zakladajúcich zmlúv bola podpísaná na dobu určitú a jej platnosť uplynula 23.7.2002, po vstupe Nicejskej zmluvy v platnosť bola agenda ESUO prevedená na ES viz karas kralik, str 25

¹³ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplňené vydání. Praha: Linde, 2010, s.21.

energiu (EURATOM) a spolu s ňou *Zmluva o Európskom hospodárskom spoločenstve* (EHS). Tieto zmluvy sú označované ako *Rímske zmluvy*.¹⁴

Európska integrácia je politicky vnímaná ako dynamický kontext, vyjadrený už v preambule Zmluvy o EHS, kde je stanovené rozhodnutie „*zabezpečiť spoločným postupom hospodársky a sociálny pokrok svojich krajín, odstránením prekážok, ktoré rozdeľujú Európu*“. Členské štáty sa týmto zaviazali „*položiť základy stále užšieho spojenectva medzi národmi Európy*.“¹⁵ Zakladatelia dúfali, že ESUO bude prvým krokom k rozšíreniu európskej integrácie aj do ďalších oblastí. Jeho hlavným cieľom bolo koordinovať vývoj kľúčového odvetvia - uhlia a ocele, a to vytvorením spoločného trhu a preto býva nazývané aj *Montánnou Úniou*. Práve Spoločný trh mal umožniť racionálnejšiu deľbu práce, pomôcť zvýšiť produktivitu, udržať vysokú zamestnanosť a tým prispieť k ekonomickému rozvoju Európy. Spoločný trh bol na počiatku svojho budovania colnou úniou¹⁶ a vo svojej úplnej forme bol potom transformovaný do dnešného jednotného vnútorného trhu a jeho vývoj pokračuje ďalej cez menovú úniu k hospodárskej a postupom času aj politickej únii. Zriadením EHS boli položené základy stále užšieho spojenia medzi členskými štátmi, ktoré mali svojimi aktivitami zaistiť hospodársky a sociálny pokrok, čo si vyžaduje vzájomnú koordináciu činnosti štátov zameranú k zaisteniu trvalého rozvoja, voľného obchodu, čestnej hospodárskej súťaže prostredníctvom odstraňovania prekážok vzájomného obchodu a prechodom k spoločnému trhu. Cieľom EURATOMu bolo vytvorenie podmienok pre rýchle vybudovanie jadrového priemyslu, ktorý mal poskytnúť rozsiahle zdroje energie pre zvýšenie životnej úrovne a pre rozšírenie obchodu s členskými krajinami. Všetky tri Spoločenstva existovali súbežne až do roku 1965, kedy bola prijatá tzv. *Zlučovacia zmluva*, ktorou boli zlúčené ich výkonné orgány. Spoločenstvá samé o sebe však zlúčené neboli, ale od tej doby sa pre ne naplno začalo využívať označenie Európske Spoločenstvo (ES).¹⁷

Integrácia ale neprebíhala len v rámci ES, ale aj mimo neho a v tomto období vzniklo niekoľko významných medzinárodných organizácií ako napríklad NATO, Rada Európy, či Európske združenie voľného obchodu (EZVO), ktoré reprezentovali povojnovú spoluprácu.

¹⁴ tamtiež

¹⁵ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplnené vydání. Praha: Linde, 2010, s. 22; LINDENTHAL, Robert. Klauzula flexibility – priestor pre rozširovanie právomoci Spoločenstva?. *Justičná revue* 59, 2007, č. 4, s. 485 – 496.

¹⁶ Colnou úniou sa rozumie oblasť dvoch alebo viac štátov, ktoré na základe medzinárodnej zmluvy medzi sebou odbúrali cla, dávky s obdobným účinkom a kvantitatívne obmedzenia pohybu tovaru a ktoré stanovili jednotný colný taríf vo vzťahu k tretím štátom.

¹⁷ KAREL, Petr. K Evropská integrace po I.svetové válce, aneb od panaevropského hnutí k EU. In *Ročenka evropského práva* 1997, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 193 – 204.

Medzinárodné organizácie sú založené na zásade zvrchovanej rovnosti,¹⁸ ale takáto forma nie je schopná vytvoriť pevný integračný celok. Tri spoločenstvá ESUO, EURATOM a EHS boli však od založenia subjektmi odlišnými od medzinárodných organizácií. Nová koncepcia spolupráce spočíva vo vytvorení *nadštátnej organizácie*, ktorej členské štáty dobrovoľne odovzdávajú časť svojej zvrchovanej moci, teda právomoci v určitých vymedzených oblastiach, pričom v tých ostatných ostane ich zvrchovanosť nedotknutá. Prenos určitých právomocí na organizáciu znamená, že sa jej štáty budú vo vymedzenom rozsahu trvale podriaďovať, a to eventuálne aj proti ich vôli. Takáto forma spolupráce európskych štátov v rámci procesu integrácie postupne vytvorila podklad pre vznik EJP.¹⁹

2.2 Od Európskych spoločenstiev k priestoru slobody, bezpečnosti a práva

Integračný proces napredoval formou pomerne tesnej spolupráce demokratických štátov Európy v dvoch rovinách. V prvej rovine prostredníctvom ES, hlavne EHS, ktoré postupovalo smerom k integrácii ekonomík členských štátov. Druhú rovinu spolupráce predstavuje EZVO²⁰ reprezentujúce voľnejšiu spoluprácu bez prvkov skutočného prepojenia a integrácie. Čoskoro sa ukázalo, že forma integrácie v pojatí ES je úspešnejšia a rozširovanie Spoločenstiev o nové členské štáty na seba nenechalo dlho čakať.²¹ Hlavne krajiny strednej a východnej Európy, ktoré sa vymanili z vplyvu komunizmu, poháňané túžbou zdieľať ekonomický blahobyt, mier a politickú stabilitu, si kládli jeden hlavný a spoločný cieľ, a to dosiahnuť plnú integráciu začlenením do ES, čo najskôr.²²

Zatiaľ čo do pôsobnosti ESUO a EURATOMu patria len vymedzené oblasti, EHS reprezentovalo vyšší stupeň integrácie s veľmi širokou pôsobnosťou, do ktorej spadali všetky

¹⁸ Samotná organizácia nemá žiadne právomoci vo vzťahu k členským štátom, jedná len na základe nezáväzných aktov alebo medzinárodných zmlúv, ktorých prijatie je dobrovoľné. Zásada zvrchovanej rovnosti je základnou zásadou medzinárodného práva a medzinárodných vzťahov.

¹⁹ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. Přepřacované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2010, s. 19.

²⁰ Dohoda o ustanovení Európskeho združenia voľného obchodu - ESVO (European Free Trade Association – EFTA) bola podpísaná v januári 1960 a v platnosť vstúpila v máji 1960. V súčasnosti k ESVO patrí len Island, Nórsko, Švajčiarsko a Lichtenštajnsko, ktoré ako členovia Európskeho Hospodárskeho Priestoru (EHP) majú zvláštne vzťahy s ES. Viz Pikna PSBP – str.23.

²¹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.25 a KARAS, Viliam a Andrej KRÁLIK. *Európske právo*. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007, s.28

²² EMMERT, Frank. The complexity and quantity of EU-Law and its impact on the national legal order of the member states. What will accession mean for the czech republic and other central and eastern european states?. In *Ročenka evropského práva* 1995, Masarykova univerzita, Brno, 1996, s.27 – 46.

ostatné oblasti hospodárstva.²³ Práve myšlienka integrovať celé ekonomiky členských štátov viedla k vytvoreniu uceleného priestoru ako spoločného trhu bez vnútorných hraníc. Justičná vzájomná pomoc medzi súdnymi sústavami členských štátov v civilnej a trestnej oblasti je dôležitým komponentom takého priestoru. Hlavný význam zakladajúcich zmlúv pre vznik a vývoj EJP, okrem obecného cieľa zblížovať právo členských štátov, predstavoval článok 220 ZES (neskôr 293), ktorý stanovil, že „členské štáty medzi sebou začnú v prípade potreby rokovania s cieľom zabezpečiť v prospech svojich štátnych príslušníkov zjednodušenie formalít, ktorým podlieha vzájomné uznávanie a výkon súdnych rozhodnutí a rozhodcovských nálezov.“²⁴ Je zrejmé, že dôležitým neboli ani tak samotné rokovania, ale v prvom rade ich výsledky. Tento článok umožnil členským štátom upraviť oblasti spadajúce do EJP formou medzinárodných zmlúv, a môžeme ho teda považovať za prvý krok smerom k EJP.²⁵

V nasledujúcom období boli členskými štátmi podpísané významné medzinárodné zmluvy, resp. dohovory a to *Dohovor o právomoci a o výkone rozsudkov v občianskych a obchodných veciach (Bruselský dohovor)* v roku 1968 a v roku 1980 *Dohovor o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy (Rímsky dohovor)*. V súvislosti s Bruselským dohovorom bol neskôr prijatý *Luganský dohovor*, ktorým došlo k rozšíreniu otázok medzinárodnej právomoci a uznávania a výkonu rozsudkov aj na štáty EZVO. Podrobnejšia analýza týchto dohovorov nasleduje v ďalších častiach mojej práce.

Idea tzv. „geograficky a fyzicky hmatateľnej Európy občanov“ zahájila uzatváranie *Schengenských dohôd*, čo sa spočiatku dialo mimo rámec ES. Tieto dohody boli zmluvami medzinárodného práva verejného. Ich zámerom bolo zrušením kontrol na spoločných hraniciach vytvoriť zónu voľného pohybu, tzv. Schengenský priestor a zároveň udržať a zvyšovať bezpečnosť v členských štátoch.²⁶ Schengenský priestor však súvisí hlavne s EJP v trestnoprávnej oblasti, preto ho v mojej práci spomínam len okrajovo.²⁷

²³ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Európskej unie pro ekonomy*. 6. Přeracované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2010, s. 20.

²⁴ Smlouva o založení Evropského Společenství (Římska smlouva). Dostupná na <<http://www.euroskop.cz/gallery/5/1749-8ca9577b53a4deb6f8c87820d1ea31b7.pdf>>.

²⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír, NOVOTNÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 1998, s.12; Basedow, Jürgen. The Communitarization of the Conflict of Laws under the Treaty of Amsterdam. *Common Market Review*, 2000, č.37, s. 687.

²⁶ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.146.

²⁷ V súčasnosti členské štáty volajú po znovuzavedení hraničných kontrol v Schengenskom priestore a to hlavne z dôvodu potreby prerušiť vzrastajúci počet prípadov nelegálneho prisťahovalectva.

Ďalší postup smerom k vytvoreniu vnútorného trhu predstavoval *Jednotný európsky akt*²⁸ prijatý v roku 1986. Týmto aktom bol okruh činnosti Spoločenstva doplnený o oblasť sociálnej politiky a ekonomickej a sociálnej súdržnosti. ES si stanovilo za cieľ upevniť túto súdržnosť znižovaním ekonomickej nerovnomernosti medzi európskymi regiónmi a najambicióznejšou úlohou bolo dokončenie integrácie v oblasti vnútorného trhu. Do primárneho práva bol vložený záväzok k vytvoreniu jednotného vnútorného trhu (JVT), ktorý bol definovaný ako „*oblasť bez vnútorných hraníc, v ktorej je zaistený voľný pohyb tovaru, osôb, služieb a kapitálu v súlade s ustanoveniami tejto zmluvy*“²⁹, spolu so záväzkom úplne doviesť celé jeho formovanie do roku 1992.³⁰

Vnútorný trh však zďaleka presiahol rámec čisto hospodárskej spolupráce a doplnenie ekonomickej integrácie o integráciu politickú bolo nevyhnutné. Vytvorenie politickej únie malo veľký medzinárodný význam, pretože ak sa EÚ chcela stať ekonomickou veľmocou, nemohla zostať politicky bezvýznamným subjektom.³¹ Priestor bez vnútorných hraníc so sebou nesie množstvo sociálnych aj verejnoprávných problémov, ktoré si vyžadujú úzku politickú spoluprácu a vyvstáva aj potreba spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, a potreba prekonať územnú obmedzenosť justície a vnútornej bezpečnosti. Preto bola roku 1992 podpísaná *Maastrichtská zmluva* (Zmluva o Európskej Únii), ktorá novelizovala dovtedajšiu právnu úpravu a zároveň vytvorila nové integračné zoskupenie - Európsku úniu (EÚ).³² EÚ je celok tvorený členskými štátmi ES, pri svojom vzniku nedisponovala právnou subjektivitou, takže nebola subjektom medzinárodného práva a preto nebola ani z právneho hľadiska medzinárodnou organizáciou. EÚ nebola náhradou ES, ale oba celky existovali paralelne s rovnakou základňou ale rôznou pôsobnosťou. Spoločenstvá boli súčasťou EÚ a bola im priznaná medzinárodnoprávna subjektivita, ktorá bola obmedzená právomocami definovanými v zakladajúcich zmluvách a v zmluvách, ktoré ich menili a doplňovali, teda stupňom suverenity prenesenej členskými štátmi.³³ Súčasťou EÚ sa stala troj-pilierová štruktúra. Pôvodné tri spoločenstvá tvorili prvý pilier, ktorý bol základom EÚ. Druhý pilier

²⁸ Jednotný evropský akt je medzinárodná zmluva ktorá bola podpísaná v roku 1986 v Haagu a účinnosť nadobudla v roku 1987 a predstavuje prvú rozsiahlu zmenu Zmluvy o založení EHS.

²⁹ Jednotný evropský akt. Dostupné na <<http://www.euroskop.cz/gallery/2/763-jea.pdf>>

³⁰ KAREL, Petr. K Evropská integrace po I.svetové válce, aneb od panaevropského hnutí k EU. In *Ročenka evropského práva* 1997, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 193 - 204.

³¹ TÝČ, Vladimír. Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. In *Ročenka evropského práva* 1997, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 11 - 48.

³² formálne bol pojem EÚ požívaný už pred oficiálnym vznikom.

³³ TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. Přepřacované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2010, s. 22; CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk, BIČ, Jozef. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské Unie a její vnější činnosti. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č.2, s.3 -21.

predstavoval spoločnú zahraničnú a bezpečnostnú politiku (SZBP). Do tretieho piliera patrila oblasť justície a vnútorných vecí. „Únia, ako nová etapa v procese európskej integrácie, je osobitnou formou spolupráce členských krajín ES, ktorá má tri základné podoby a je zastrešená spoločným inštitucionálnym rámcom“³⁴. Už v prvom pilieri dochádza k úplnému vytvoreniu JVT, zavedeniu inštitútu európskeho občianstva a k vytvoreniu mechanizmu pre zavedenie jednotnej menovej a postupom času hospodárskej únie. Inštitút európskeho občianstva má veľký význam, pretože sloboda pohybu už nie je závislá na ekonomickom opodstatnení pohybu osoby v rámci EÚ, ale stáva sa právom občianskym.³⁵ V prvom pilieri sa naďalej uplatňujú komunitárne princípy, čo znamená, že dohádza k preneseniu určitých zmluvne definovaných právomoci z členských štátov na ES. Druhý a tretí majú medzivládny charakter, čiže nie sú realizované komunitárnym spôsobom, teda nevyužívajú prvok supranacionality, typický pre prvý pilier.³⁶ Oblasť vnútorných záležitostí a justície spadajúca pod tretí pilier, sa stala základom dnešného EJP. Pokrok môžeme vidieť v tom, že justičná spolupráca bola po prvý krát akceptovaná, objasnená a organizovaná členskými štátmi v rámci zmluvy. V článku B ZEÚ boli stanovené ciele EÚ a jedným z nich bolo „rozvíjať úzku spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí.“ K splneniu tohto cieľa bola do ZEÚ zaradená nová hlava VI. ktorá niesla označenie *Ustanovenia o spolupráci v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí*. Súdna spolupráca v civilných veciach bola definovaná pod článkom *K.1* ako tzv. záležitosť *spoločného záujmu*.³⁷ Politická spolupráca bola zakotvená Maastrichtskou zmluvou a EU sa stala nástrojom pre účinnú spoluprácu v oblasti civilnej a trestnej justície a v oblasti vnútornej bezpečnosti.³⁸

S cieľom zaistiť a spresniť realizáciu nasledujúcej zmluvy v bol v roku 1998 prijatý dokument nazývaný *Viedenský akčný plán*³⁹ týkajúci sa justície a vnútorných vecí. Nejedná sa o právne záväzný dokument, ale sú v ňom definované ciele týkajúce sa vytvorenia priestoru slobody, bezpečnosti a práva, ktoré sa členské štáty zaväzujú plniť. Podľa tohto plánu malo

34 PROCHÁZKA, Radoslav, ČORBA, Juraj. *Právo Európskej únie: (vybrané otázky pre právnu prax)*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2007. s. 3-15.

35 MELICHAROVÁ, Dita. Problematika zavedení evropského exekučného titulu pro nesporné nároky do právního řádu České republiky. *Soudce*, 2006, č. 2, s. 24 - 30.

36 TÝČ, Vladimír. Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. In *Ročenka evropského práva 1997*, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 11 – 48.

37 GIZARI XANTHOPOULOU, Anna a kol. *Zaverečné študijné materiály zo seminárov k legislatíve EÚ*. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2004, s.115.

38 PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s. 146.

39 Plán k Amsterdamu alebo Akční plán Rady a Komisie o najlepších spôsoboch ako vykonať ustanovenia Amsterdamskej zmluvy o vytvorení priestoru slobody, bezpečnosti a práva.

do 5 rokov dôjsť k vytvoreniu predmetného priestoru. Viedenský akčný plán zároveň slúži ako interpretačné vodítko pri výklade Maastrichtskej a Amsterdamskej zmluvy.⁴⁰

Amsterdamská zmluva, podpísaná v roku 1999 konečne legislatívne zakotvila pojem „priestor slobody, bezpečnosti a práva“ do primárneho práva, čím bol zároveň položený základ pre komunitarizáciu medzinárodného práva súkromného. Táto zmluva zmenila a doplnila primárne právo všetkých troch únijnych pilierov. Maastrichtská zmluva len vymenovala oblasti spolupráce, ale v Amsterdamskej už sú stanovené ciele a daná právomoc prijímať príslušné opatrenia. Amsterdamskou zmluvou bol právne stanovený dôležitý cieľ: „zachovávať a rozvíjať Úniu ako priestor slobody, bezpečnosti a práva, definovaný už vo Viedenskom akčnom pláne. Amsterdamský cieľ bol zaradený medzi obecné ciele únie stanovené v čl.2 (predtým B) ZEU.⁴¹ Tento cieľ nadviazal na pôvodnú stručne stanovenú „úzku spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí“ zavedenú už Maastrichtskou zmluvou. Ako však tvrdí Bohumil Pikna táto reformovaná spolupráca nedostáva len nový názov ale spolu s ním aj novú vnútornú štruktúru. Z čl.2 ZEÚ vyplýva, že zámerom bola faktická realizácia voľného pohybu osôb, teda občanov únie rovnako ako príslušníkov nečlenských krajín, vo vnútri únie spolu so zárukou obecnej bezpečnosti prostredníctvom boja proti všetkým formám organizovanej trestnej činnosti a boja proti terorizmu. Z legislatívneho hľadiska bol tento priestor rozdelený na činnosti zahrnuté v hlave IV. ZES a v hlave VI. ZEÚ. Politiky spojené s voľným pohybom osôb, a hlavne súdna spolupráca v civilných veciach boli presunuté do hlavy VI. ZES, teda z tretieho do prvého piliera, zatiaľ čo ustanovenia o policajnej a súdnej spolupráci v trestných veciach, ktoré boli obsiahnuté v hlave VI. ZEÚ v znení Amsterdamskej zmluvy zostali v treťom pilieri. To znamená, že revíziou došlo k rozštiepeniu tretieho piliera EÚ na súkromnoprávnu a trestnoprávnu zložku.⁴² Doteraz mohla byť oblasť justície a vnútorných vecí upravovaná len prostredníctvom medzinárodných zmlúv, ale na základe amsterdamskej zmluvy získalo ES výlučnú legislatívnu právomoc v oblasti súdnej spolupráce v civilných veciach na základe článku 65 ZES.⁴³ Podľa čl.65 ZES môže opatrenia

⁴⁰ PIKNA, Bohumil. *Amsterdam, Tampere, Viedenský akčný plán a súvisiacej problematika*. [online]. mvcr.cz, 2002 [cit. 16. januára 2012]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/akademie/eu/amst_tam.html>.

⁴¹ Amsterdamská smlouva pozměňující Smlouvu o Evropské Unii, Smlouvy o založení Evropských Společenství a související akty. Dostupná na <<http://www.euroskop.cz/gallery/2/764-amsterdam.pdf>>.

⁴² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.150

⁴³ čl. 65: „opatrenia v oblasti súdnej spolupráce v občianskych veciach s medzinárodným prvkom prijímané podľa čl.67, ak je to nutné k riadnému fungovaniu vnútorného trhu, zahŕňujú mimo iné:

zlepšenie a zjednodušenie:

systému medzinárodného doručovania súdnych a mimosúdnych písomností

spolupráce pri získavaní dôkazov

prijímať výhradne ES, a zákonodarstvo členských štátov musí zostať v tejto oblasti nečinné, resp. vydávať normy len z poverenia ES. Výsledkom tejto legislatívnej činnosti ES sú pramene sekundárneho práva, ktoré majú podľa judikatúry ESD prednosť pred právnymi normami jednotlivých členských štátov.⁴⁴ Táto nová úprava justície a vnútorných vecí patrila medzi najdôležitejšie a zároveň najzaujímavejšie zmeny, ktoré amsterdamská zmluva priniesla. Nová Hlava IIIa (teraz IV.) bola včlenená do ZES s označením *Vízová, azylová a prisťahovalecká politika a iné politiky týkajúce sa voľného pohybu osôb*. Je nutné poznamenať, že toto označenie Hlavy IIIa sa z hľadiska EJP javí nesprávnym, čo tvrdí aj Naděžda Rozehnalova, pretože celá oblasť súkromného práva sa nachádza pod označením „iné politiky“.⁴⁵ Ustanovenia Hlavy IIIa predpokladajú opatrenia Rady v oblasti EJP týkajúce sa justičnej kooperácie v občianskych a obchodných veciach, konkrétne opatrenia smerujúce k zjednodušeniu systému doručovania súdnych a mimosúdnych písomností medzi orgánmi členských štátov, spolupráce pri vykonávaní dôkazov a vzájomné uznávanie a výkon rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach. V miere nevyhnutnej pre fungovanie vnútorného trhu má Rada právomoc podporovať kompatibilitu právnych noriem členských štátov v oblasti kolízneho práva, ako aj občianskeho práva procesného. Zmeny sa dotkli aj právomoci Súdneho dvora, ktorý získal fakultatívnu právomoc rozhodovať o platnosti a výklade aktov Rady.⁴⁶

2.3 Vývoj EJP po prijatí Amsterdamskej zmluvy

Po vstupe Amsterdamskej zmluvy do platnosti v roku 1999 sa uskutočnilo zvláštne zasadnutie Európskej Rady vo fínskom meste Tampere, aby rozpracovalo ďalšiu koncepciu PSBP. Predmetom zasadania bola hlavne trestnoprávna oblasť, ale dotklo sa aj súkromnoprávnej. Výsledkom týchto rokovaní bol dokument s oficiálnym názvom *Závery predsedníctva*, ktorý je známy hlavne ako Program z Tampere a spolu s Viedenským akčným plánom tvoria tzv. *tamperské dokumenty*. Realizácia prijatých opatrení sa mala konať pod heslom „Zlepšenie prístupu k justícii“ a hlavné úlohy sa mali týkať cezhraničných sporov,

uznávania a výkonu súdnych a mimosúdnych rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach podporu zlučiteľnosti kolíznych noriem platných v členských štátoch a predpisov pre riešenie kompetenčných sporov

odstraňovanie prekážok riadneho priebehu občianskoprávných konaní, poprípade kontrolu zlučiteľnosti úpravy občianskoprávného konania v členských štátoch“

⁴⁴ KRÁLOVÁ, Markéta. Když se řekne soudní spolupráce v civilních věcech podle článku 65 SES. *Bulletin advokacie*, 2006. č.11-12, s 120-121.

⁴⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.17.

⁴⁶ TÝČ, Vladimír. Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. In *Ročenka evropského práva 1997*, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 11 - 48.

kedy majú účastníci bydlisko v rôznych členských štátoch. Pre takéto konania mali byť prijaté normy zaisťujúce potrebnú právnu pomoc ako aj zvláštne spoločné procesné pravidlá pre zjednodušenie a zrýchlenie niektorých konaní.⁴⁷ Výsledný dokument zahrnoval špecifické ciele potrebné pre realizáciu Amsterdamskej zmluvy a stanovil politický rámec pre oblasť spravodlivosti a vnútorných vecí. V priebehu nasledujúcich piatich rokov boli položené základy spoločnej azylovej a prístahovaleckej politiky harmonizácie hraničných kontrol a užšej policajnej a justičnej spolupráce, založenej na vzájomnej dôvere a princípe vzájomného uznávania.⁴⁸

V roku 2004 boli oba tamperké dokumenty nahradené tzv. *Haagskym programom*, ktorý bol ďalším päťročným programom pre intenzívnejšiu spoluprácu v oblasti justície a vnútorných vecí. S prijatím tohto programu majú súvislosť teroristické útoky v New Yorku a Madride a zvýšená hrozba organizovanej trestnej činnosti, ktoré nútili EU k prijatiu politickej stratégie k zamedzeniu cezhraničných problémov. Výsledným dokumentom je „Haagsky program: posilnenie slobody, bezpečnosti a práva v Európskej únii“, ktorý reprezentuje základný text určujúci hlavné politické smery a priority a ďalšie aktivity únie sa odvíjajú práve od neho. Prioritou Haagskeho programu boli oblasti prístupu k spravodlivosti, medzinárodnej ochrany, migrácie a hraničných kontrol, terorizmu a organizovanej trestnej činnosti, policajnej a justičnej spolupráce a vzájomného uznávania.⁴⁹

Zmluva z Nice (Nicejská zmluva), pozmeňujúca zmluvu o EU, zmluvu o založení ES a niektoré ďalšie súvisiace akty, bola podpísaná v roku 2001 a v podstate žiadnu výraznejšiu zmenu nepriniesla. Hlavným cieľom zmluvy bolo pripraviť EU pre vstup nových členských štátov, najmä prostredníctvom úpravy rozhodovacích pravidiel v Rade.⁵⁰ K článku 67 ZES bol Nicejskou zmluvou pripojený nový odst. 5, podľa ktorého odchyľne od odst.1 prijíma Rada opatrenia v oblasti justičnej spolupráce v civilných veciach v súlade so spolurozhodovacou procedúrou, teda zásadne kvalifikovanou väčšinou s tým, že výnimku predstavujú záležitosti dotýkajúce sa rodinného práva.⁵¹ Neúspešným pokusom o posilnenie

⁴⁷ Napríklad konania o spotrebiteľských a obchodných žalobách malého rozsahu alebo o žalobách na výživné.

⁴⁸ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.154; ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.24.

⁴⁹ PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s.154; PIKNA, Bohumil, Základní legislativně pávní aspekty prostoru svobody, bezpečnosti a práva v návrhu Ústavní smlouvy. *Právník*, 2006, č.8, s909 – 929.

⁵⁰ 2000 – 2005. *Historie EU* [online]. euroskop.cz, [cit. 30. februára 2012]. Dostupné na <<http://www.euroskop.cz/8890/sekce/2000-2005/>>.

⁵¹ PAUKNEROVÁ, Monika. Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii. *Právník*, 2005, č. 12, s.1422 – 1433.

integrácie bola v roku 2003 *Zmluva o ústave pre Európu* (Ústavná zmluva alebo Ústava), ktorá nedokázala prekonať dôsledky zamietavých referend vo Francúzku a Holandsku. Bohumil Pikna vidí ako hlavný dôvod neúspechu nedostatočný záujem zo strany voličov, ale obecnne sa predpokladá, že dôvodom bola skôr nespokojnosť občanov s realizáciou politik únie. V tejto zmluve bol priestor SBP zakotvený ako samostatná úijná oblasť, ktorá pojmovo nahradzovala predchádzajúce označenie oblasti justície a vnútorných vecí a obsahovala aj zmeny, ktorými malo dôjsť k zjednoteniu právnej úpravy. Aj napriek neúspechu Ústavy pre Európu sa väčšina v nej navrhnutých zmien dočkala realizácie v nasledujúcej zmluve.⁵²

2.4 Súčasnú zakotvenie európskeho justičného priestoru v Lisabonskej zmluve

Posledným dokumentom predstavujúcim revíziu primárneho práva je *Lisabonská Zmluva* (LZ), ktorá sa obsahovo od predchádzajúceho pokusu príliš nelíši. Lisabonská zmluva, celým názvom Zmluva pozmeňujúca Zmluvu o EÚ a Zmluvu o založení ES, je tvorená novelizovanou Zmluvou o EÚ a Zmluvou o fungovaní EÚ, bola prijatá v roku 2007 a do platnosti vstúpila v decembri 2009. Asi najzásadnejšou je zmena medzinárodnoprávného postavenia EÚ, ktorá sa stáva medzinárodnou organizáciou EÚ nahradila ES a stala sa jeho nástupkyňou.⁵³ Na území členských štátov má EÚ spôsobilosť k právam a právnym úkonom, akú vnútroštátne právo priznáva právnickým osobám. Jedná sa o vnútornú subjektivitu stanovenú čl. 335 ZFEÚ. V čl.47 ZEÚ je zakotvená vonkajšia subjektivita EÚ, ktorá je základom pre výkon vonkajších aktivít EÚ a stanovuje postavenie EÚ voči medzinárodnému spoločenstvu, ktoré tvoria nečlenské štáty a medzinárodné organizácie.

Touto zmluvou dohadza aj k premene právne inštitucionálneho rámca pre výkon vonkajšej činnosti EÚ. Troj-pilierová štruktúra je zrušená, takže EÚ získava novú právomoc aj v otázkach spoločnej zahraničnej a bezpečnostnej politiky, pričom v tejto oblasti zostáva zachovaný charakter SZBP ako oblasti medzivládnej spolupráce.⁵⁴ Zrušenie troj-pilierovej sústavy má značný dopad na celú agendu justície a vnútorných vecí. Po rozdelení bývalého tretieho piliera Amsterdamskou zmluvou, sú Lisabonskou zmluvou jednotlivé politiky naopak zjednotené do jedného celku v rámci ZFEÚ. Týmto sa ruší hybridný charakter spolupráce v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí, kedy časť politik stála na komunitárnom a časť na

⁵² PIKNA, Bohumil, Základní legislativně právní aspekty prostoru svobody, bezpečnosti a práva v návrhu Ústavní smlouvy. *Právník*, 2006, č.8, s909 – 929.

⁵³ Vedľa EU však bude stále existovať EURATOM so samostatnou právnou subjektivitou

⁵⁴ *Analýza dopadů Lisabonské smlouvy*. [online]. vlada.cz, január 2010 [cit. 25. decembra 2011]. Dostupne na: <http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>

medzivládnom princípe. Ustanovenia ZEÚ a ZES upravujúce PSBP sú značne revidované a dochádza k posilneniu úlohy EÚ pri vytváraní slobodného, spravodlivého a bezpečného priestoru. Policajná a súdna spolupráca v trestných veciach je prenesená zo ZEÚ do ZFEÚ a tým pripojená k ostatným politikám v bývalom prvom pilieri. Komunitárny princíp a podriadenosť nadnárodnej spolupráce sa odteraz vzťahuje aj na túto oblasť. V oblasti PSBP má EÚ tzv.zdieľané právomoci spolu s členskými štátmi, čo znamená, že právomoci sú prerozdeľované tak, že časť je vyhradená EÚ a časť patrí v plnom rozsahu členským štátom a v niektorých oblastiach EÚ a členské štáty právomoci zdieľajú.⁵⁵

PSBP je rozdelený do štyroch oblastí, ktorými sú: politika týkajúca sa kontroly na hraniciach, azylu a prístahovateľstva; ďalej justičná spolupráca v trestných veciach; policajná spolupráca a nakoniec justičná spolupráca v občianskych veciach. V poslednej oblasti predstavujúcej EJP v civilných veciach LZ umožňuje prijímať nové opatrenia týkajúce sa hlavne efektívneho prístupu k spravodlivosti, rozvoja alternatívnych metód pri rozhodovaní súdnych sporov, ako aj vzdelávania súdnych úradníkov a zamestnancov. Taktiež je zavedená zásada vzájomného uznávania, podľa ktorej každý právny systém, musí uznať rozhodnutia prijaté v iných právnych systémoch členských štátov, ako platné a aplikovateľné.⁵⁶ LZ prináša aj nové vymedzenie princípov, cieľov a obecných ustanovení spoločných pre všetky vonkajšie politiky EÚ. Čl.81 ZFEÚ⁵⁷ v podstate nahradza bývalý čl.65ZES.⁵⁸

⁵⁵ HURNÁ, Lucia. Spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí v Európskej únii po prijatí Lisabonskej zmluvy. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č.2, s.107 -125.

⁵⁶ Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva [online]. europa.eu, 9.apríl.2010 [cit. 2. januára 2011]. Dostupné na <

http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0022_cs.htm>.

⁵⁷ čl.81 ZFEU: „1. Únia rozvíja justičnú spoluprácu v občianskych veciach s medzinárodným prvkom založenú na zásade vzájomného uznávania súdnych a mimosúdnych rozhodnutí. Táto spolupráca môže zahŕňať prijímanie opatrení pre zblížovanie právnych predpisov členských štátov.

2. Pre účely odstavca 1 prijíma Európsky parlament a Rada riadnym legislatívnym postupom opatrenia, ktoré majú, hlavne ak je to nezbytné k riadnému fungovaniu vnútorného trhu, za cieľ zaistiť:

- a) Vzájomné uznávanie a výkon súdnych a mimosúdnych rozhodnutí medzi členskými štátmi;
- b) Cezhraničné doručovanie súdnych a mimosúdnych písomností;
- c) Zlučiteľnosť kolíznych noriem a pravidiel pre určenie príslušnosti platných v členských štátoch;
- d) Spoluprácu pri opatrovaní dôkazov;
- e) Účinný prísup k spravodlivosti
- f) Odstraňovanie prekážok riadneho priebehu občianskoprávneho konania, v prípade potreby podporu zlučiteľnosti zlučiteľnosti úpravy občianskoprávneho konania v členských štátoch
- g) Rozvíjanie alternatívnych metód urovnania sporu
- h) Podporu ďalšieho vzdelávania sudcov a súdnych zamestnancov

3. Odchylné od odstavca 2 prijíma Rada opatrenia týkajúce sa rodinného práva s medzinárodným prvkom zvláštnym legislatívnym postupom. Rada rozhoduj jednomyseľne po konzultácii s Európskym parlamentom...“

⁵⁸ CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk, BIČ, Jozef. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské Unie a její vnější činnosti. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č.2, s.3 -21.

Lisabonská zmluva zavádza aj určitý ústup od jednomyselného hlasovania v Rade pri prijímaní právnych aktov v oblasti PSBP, čím dochádza k jednoduchšiemu hľadaniu konsenzu. Typickou rozhodovacou procedúrou sa stáva spolurozhodovanie Rady a EP na návrh Komisie, pričom Rada rozhoduje kvalifikovanou väčšinou. Jedna sa o tzv. riadny legislatívny postup z ktorého existujú určité výnimky, ako napríklad legislatívna iniciatíva štvrtiny členských štátov v oblasti justičnej a policajnej spolupráce v trestných veciach. LZ tiež rozvíja a zakotvuje princíp tzv. posilnenej spolupráce, dovoľujúci menším skupinám členských štátov nadviazať užšiu spoluprácu v špecifickej oblasti aj pokiaľ chýba spoločná vôľa celej EU a do súdnej spolupráce v trestných veciach je zavedený princíp tzv. záchranej brzdy (emergency brake).⁵⁹ Takýmto diferencovaným prístupom dochádza v procese európskej integrácie k tzv. viacrýchlostnej Európe, čo je celkom prirodzené vzhľadom k množstvu členským štátom a ich odlišnosti. Členské štáty by sa však stále mali usilovať o dosiahnutie konsenzu, aby sa vyhli prípadným rizikám ktoré so sebou užšia spolupráca prináša. Novinkou je aj zapojenie národných parlamentov do rozhodovacieho procesu, čím sa predpokladá vyššie zapojenie občanov EU do európskej integrácie. Zavedený je aj jednotný systém právnych aktov na všetky politiky v oblasti PSBP. Niektoré pôvodné nástroje tretieho piliera zanikajú a nariadenia, smernice, rozhodnutia, doporučenia a stanoviska sa používajú pre celú túto oblasť s ich typickými účinkami ako je aplikačná prednosť a priamy účinok. Právne akty prijaté pred vstupom Lisabonskej zmluvy v platnosť zostávajú zachované až do doby než budú zrušené, vyhlásené za neplatné, zmenené alebo doplnené, čím je zachovaná kontinuita predchádzajúcej právnej úpravy. Doplnené sú aj ustanovenia týkajúce sa ESD a konaní o predbežnej otázke. Je dôležité podotknúť, že čo sa týka Lisabonskej zmluvy, tak rovnako ako v predchádzajúcich zmluvách, má Veľká Británia, Írsko a Dánsko zvláštne postavenie.⁶⁰ Aj napriek určitým nedostatkom je Lisabonská zmluva pre oblasť EJP krokom dopredu a je zrejmé že prispeje k ďalšiemu rozvoju v tejto oblasti.⁶¹

Na záver môžeme zhrnúť, že aktuálny stav EJP vychádza hlavne zo zmluvnej revízie učené najskôr Amsterdamskou zmluvou a potom Lisabonskou zmluvou, ale jeho vývoj ešte zďaleka neskončil.

⁵⁹ Členský štát ho môže využiť pokiaľ má za to, že návrhom smernice v určitej oblasti boli dotknuté základné aspekty systému jeho trestného súdництва.

⁶⁰ Veľká Británia a Írsko majú zvláštne postavenie dané protokolom 21 o postavení Spojeného kráľovstva a Írska s ohľadom na priestor slobody, bezpečnosti a práva a Dánsko protokolom 22 o postavení Dánska.

⁶¹ HURNÁ, Lucia. Spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútorných vecí v Európskej únii po prijatí Lisabonskej zmluvy. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č.2, s.107 -125.

3 Dôvody vzniku európskeho justičného priestoru

Pretože EJP je sprievodným javom európskej integrácie, tak by mohla byť práve táto integrácia označená za prvotnú príčinu jeho vzniku. Samotný pojem EJP bol definovaný ako súbor právnych noriem a preto je dôležité si pod dôvodmi vzniku EJP predstaviť hlavne dôvody, ktoré viedli k potrebe prijímať tieto právne normy. Amsterdamskou zmluvou bol legislatívne zakotvený priestor slobody, bezpečnosti a práva, ktorý v podstate predstavuje EJP s jeho trestnoprávnou aj súkromnoprávnou zložkou. Dôvody vzniku a existencie EJP v trestných veciach sa týkajú hlavne bezpečnosti a zamedzovania cezhraničnej trestnej činnosti, preto sa môže zdať, že v tejto oblasti je vytváranie justičného priestoru urgentnejšie. Nekontrolovaný pohyb občanov EÚ, ale aj príslušníkov nečlenských štátov, v rámci EU znemožňuje úspešne čeliť trestnej činnosti klasickými prostriedkami medzinárodnej spolupráce, čo odôvodňuje intenzívnejšiu spoluprácu práve v týchto veciach.⁶² Bezpečnosť, kontrola hraníc, či výkon justície patria k základným atribútom každého štátu a sú jeho hlavnými funkciami a právomocami. Hovoríme tu však o veľmi citlivých štátnych záležitostiach, čo odôvodňuje fakt, že aj napriek závažnosti a naliehavosti jednotnej úpravy trestnej zložky EJP, sa jej európska integrácia začala dotýkať až vo svojich posledných štádiách.⁶³ Aj napriek tomu, že úprava vnútorného trhu v primárnom práve EÚ obsahuje skôr administratívnoprávne aspekty slobôd, teda stránku verejnoprávnú, vnútorný trh a voľnosť pohybu prináša aj množstvo súkromnoprávných problémov.⁶⁴

Pri hľadaní dôvodov, ktoré viedli k vytvoreniu EJP v súkromnoprávných veciach je nevyhnutné si znovu uvedomiť, že na území EÚ sa prakticky neuplatňujú hranice medzi členskými štátmi. Preto sa pohyb tovaru, ako aj pohyb služieb, realizuje prostredníctvom intrakomunitárneho obchodu medzi obchodníkmi členských štátov na základe obchodných zmlúv. V súčasnosti sa hlavne vďaka rozvoju turizmu a elektronickému obchodu k tomuto cezhraničnému styku pridáva aj uspokojovanie potrieb spotrebiteľov, či už fakticky alebo virtuálne, a obdobné platí aj o pracovných vzťahoch.⁶⁵ Pretože jednotné súkromné úijné právo neexistuje, sú tieto vzťahy podriadené nástrojom súkromného práva členských štátov.

⁶² PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, s 146.

⁶³ PEERS, Steve. *EU justice and home affairs law*. Harlow: Longman, 2000, s.1.

⁶⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.9.

⁶⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204.

Súkromnoprávne normy sa však štát od štátu líšia. Toto rôznorodé prostredie zakladá ekonomicky zdôvodnenú potrebu jednotného práva⁶⁶, preto sú pre európsku integráciu príznačné harmonizačné a unifikačné snahy.

Je dôležité, aby pravidlá ktorými sa majú súkromnoprávne vzťahy riadiť, boli jednotné a rovnaké pre všetky členské štáty. Hlavným problémom je rozdielna hmotnoprávna úprava súkromnoprávných vzťahov v jednotlivých členských štátoch. Odlišnosti v hmotnoprávných normách členských štátov je možné odstrániť prostredníctvom ich zblížovania, prípadne unifikáciou právnej úpravy medzi jednotlivými členskými štátmi. Problémom je, že v niektorých oblastiach, konkrétne v práve rodinnom, občianskom a obchodnom sú právne úpravy jednotlivých členských štátov natoľko špecifické, že unifikácia týchto noriem by bola veľmi náročná. Existuje však aj druhý spôsob, ktorý rešpektuje rôznorodosť právnych úprav a v praxi už nejakú dobu funguje. Súkromnoprávne vzťahy sa riadia tzv. rozhodným právom určeným kolíznymi normami, ktoré sú taktiež v jednotlivých členských štátoch rôzne, ale prostredníctvom tejto unifikácie je aplikované vždy hmotné právo toho istého štátu, bez ohľadu na to, v ktorom štáte prebieha konanie. Unifikačné aktivity v rámci EÚ sú preto realizované hlavne prostriedkami medzinárodného práva súkromného či zjednocovaním inštitútov medzinárodného práva súkromného a procesného. V prospech tohto druhého riešenia sa prikláňa aj Naděžda Rozehnalová a tvrdí, že hmotnoprávna unifikácia „prešľapuje na mieste pri hľadaní unifikačného nástroja“. Doteraz jednotná právna norma neexistuje a na nepravdepodobnosť takejto unifikácie ukazuje aj príklad Veľkej Británie a jej negatívny vzťah k Zmluve OSN o zmluvách o medzinárodnej kúpe tovaru.⁶⁷ To však neznamená, že v unifikácii hmotného práva neboli dosiahnuté žiadne úspechy. Hlavne čo sa týka oblastí s najužším spojením s JVT a ekonomickou integráciou hmotné právo do určitej miery unifikujú, či skôr harmonizujú niektoré smernice, napríklad smernice v oblasti spotrebiteľských zmlúv.

Ďalší dôvod potreby vytvárania EJP predstavuje samostatnosť justičných sústav členských štátov, teritoriálny charakter konaní pred súdmi ako štátnymi orgánmi a teritoriálna obmedzenosť účinkov súdnych rozhodnutí. Čo sa týka teritoriálneho charakteru súdneho konania je možné ho prekonať stanovením medzinárodnej právomoci súdov v komunitárnom

⁶⁶ ZELLER, Bruno. Uniformity of laws: a reality or just Myth?. In *International journal of private law*, č. 1, 2009, s 3-14.

⁶⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Súkromnoprávni vzťahy s medzinárodným prvkom – od národnej k regionálnej úprave*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204.

merítku, úpravou doručovania písomností a vykonávania dôkazov v cudzine, uznávaním a výkonom cudzích rozhodnutí v rámci EÚ.⁶⁸

S tým ako rastie počet a intenzita vzťahov medzi subjektmi z rôznych členských štátov, sa však stále objavujú aj nové oblasti, ktoré by bez právnej harmonizácie bránili prehĺbovaniu európskej integrácie. Vznikajú tým stále nové dôvody pre postupné dotváranie EJP a z toho dôvodu EÚ prijíma stále ďalšie opatrenia potrebné pre zabezpečenie riadneho fungovania vnútorného trhu upravujú aj tieto nové oblasti.⁶⁹

Je nutné si uvedomiť, že vytváranie JVT a proces unifikácie neznamená automaticky odstránenie existencie národného súdnictva so všetkými jeho atribútmi. Avšak pre zaistenie existencie rozvoja a integrácie je nutné aj v tejto oblasti dosiahnuť stav, ktorý zabezpečí stranám právnu istotu spolu s rýchlym prístupom k súdom, a taktiež realizáciu rozhodnutí v inom štáte, než je štát vydania.⁷⁰

Z vyššie stanoveného teda môžeme určiť najdôležitejšie dôvody vzniku a vývoja EJP:

- Prehĺbovanie európskej integrácie
- Predchádzanie trestnej činnosti
- Účinná regulácia súkromnoprávných vzťahov v rámci EÚ
- Potreba jednotného právneho systému v rámci EÚ
- Právna istota subjektov právnych vzťahov
- Rovný a rýchly prístup k súdom v členských štátoch
- Zefektívnenie vzájomnej justičnej kooperácie medzi členskými štátmi

Na otázku prečo EJP vznikol by sme mohli odpovedať tak, že k tomu viedla potreba vytvoriť v rámci EÚ také prostredie, ktoré by poskytovalo právne nástroje a záruky na ochranu pred rizikami spojenými s otvorením hraníc a zároveň zaisťovalo rovný prístup k bezpečnosti a spravodlivosti. Pretože právne systémy jednotlivých členských štátov vzhľadom k svojej rôznorodosti takéto prostredie v cezhraničných vzťahoch nemôžu efektívne zaručiť a EÚ nedisponuje jednotným únijským právom, je nutné súkromnoprávne vzťahy regulovať pomocou nového právneho systému, ktorý sa v európskom regióne formuje prostredníctvom unifikačného procesu a nástrojov MPSaP, a vytvára EJP. Tento nový právny systém býva často označovaný ako európske medzinárodné právo súkromné.

⁶⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.9 – 12.

⁶⁹ MELICHAROVÁ, Dita. Problematika zavedení evropského exekučního titulu pro nesporné nároky do právního řádu České republiky. *Soudce*, 2006, č. 2, s. 24 - 30.

⁷⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. Vytváranie jednotného justičného priestoru v Európe a české mezinárodní právo soukromé, *Právník* 1999, č.10, s 946 – 964.

4 Normy tvoriace európsky justičný priestor

4.1 Unifikácia a harmonizácia noriem európskeho justičného priestoru

V prvej kapitole vidíme, že až do roku 1993 a vytvorenia tretieho piliera EÚ označovaného ako Spolupráca v oblasti justície a vnútorných vecí, kam spadala justičná spolupráca v oblasti civilnej aj trestnej, samotné ES nemalo právomoc prijímať opatrenia týkajúce sa regulácie tejto oblasti a mohlo prijímať len medzinárodné dohovory na základe čl.220 ZES. Hladkému fungovaniu JVT však aj po vstupe Maastrichtskej zmluvy do platnosti bránila rozdielnosť právnych systémov v jednotlivých členských štátoch. Rozdiely medzi štátmi v súkromnoprávnej oblasti bolo potrebné postupne odstraňovať a keďže zblížovanie a zásahy do hmotného práva by boli príliš zložité, tak k zblížovaniu dochádza hlavne prostredníctvom unifikácie noriem medzinárodného práva súkromného. Harmonizácia a unifikácia noriem kolízneho práva⁷¹ pôvodne nespada do právomoci spoločenstva, ale bola realizovaná iným spôsobom.⁷² Spoločné závery bolo možné prijímať len konsenzom všetkých členských štátov v Rade EÚ, prípadne prostredníctvom medzinárodných zmlúv. Oblasť tretieho piliera nemohla byť upravovaná nástrojmi sekundárneho práva, ktoré je v hierarchii práva ES nadriadené medzinárodným dohovorom, čiže zmluvám stojacim mimo primárne právo, medzi členskými štátmi v určitých oblastiach.⁷³

Amsterdamská zmluva, ktorá legislatívne zakotvila pojem PSBP, ho rozdelila na zložku trestne právnu a súkromnoprávnu, a tú súkromnoprávnu preniesla do prvého, komunitárneho piliera. Tým bolo umožnené orgánom ES upravovať túto oblasť a zblížovať právne systémy členských štátov prostredníctvom aktov sekundárneho práva a už nebolo potreba uzatvárať medzinárodné zmluvy. Po revízii učinenej Lisabonskou zmluvou bola zrušená troj-pilierová štruktúra EÚ, čím došlo aj ku komunitarizácii trestnoprávnej oblasti.

4.2 Justičná spolupráca v civilnej oblasti

Termín justičnej spolupráce v civilnej oblasti bol zavedený v roku 1992 Maastrichtskou zmluvou o EU, v ktorej bola táto spolupráca definovaná ako predmet „spoločného záujmu“

⁷¹ Základ MPS tvoria kolízne normy a preto často hlavne v zahraničnej literatúre býva MPS nazývaný aj kolíznym právom (conflict of laws) viz. BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, c2006, s.3-14.

⁷² BASEDOW, Jürgen. The communitarization of the Conflict of Laws under the treaty of Amsterdam. *Common Market Review*, 2000.č. 37. s. 687.

⁷³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 8-28.

členských štátov pod čl. K.1, čím bol položený základ spoločnému postupu v týchto otázkach na úrovni medzivládnej spolupráce riadenej výlučne členskými štátmi. Podľa článku K.3 ZEÚ mohla Rada jednomyseľne zaujímať spoločné postoje a prijímať spoločné postupy, ale v súkromnoprávnej oblasti sa uplatnila len jej právomoc vypracovávať, či iniciovať vypracovávanie zmlúv, resp. dohovorov medzi členskými štátmi a to aj mimo rámec čl.220 ZES, a taktiež doporučovať členským štátom ich prijatie v súlade s ich ústavnými normami. Toto ustanovenie sa v praxi prejavilo prijatím niekoľkých dohovorov v oblasti civilného konania, ktoré doplnili už skôr prijatú úpravu.⁷⁴

EJP v civilných veciach, môžeme ďalej rozdeliť do určitých oblastí, ktorými sú oblasť procesného práva a oblasť kolízneho práva a potom prípadne ďalšie s nimi súvisiace otázky, ako napríklad dokazovanie, doručovanie, či vytváranie justičných sietí. Do procesnej oblasti radíme otázky právomoci a príslušnosti a s tým súvisiace otázky uznávania, prehlásenia vykonateľnosti, resp. výkonu. Kolízna oblasť upravuje hlavne problematiku rozhodného práva pre zmluvné a mimozmluvné záväzkové právne vzťahy.⁷⁵

4.2.1 Unifikácia procesných noriem EJP

V procesnej oblasti súkromnoprávnej zložky EJP sa dôsledky vnútorného trhu prejavili ako prvé. Pretože táto oblasť nemohla byť upravená komunitárnym právom bol do ZES vložený čl. 220 (neskôr čl 293) , podľa ktorého mohli členské štáty v prípade potreby zahájiť medzi sebou rokovania týkajúce sa úpravy niektorých procesných otázok, akými je napríklad zjednodušenie formalít týkajúcich sa vzájomného uznávania a výkonu rozsudkov. Výsledkami boli medzinárodné zmluvy, ktoré vtedy boli jedinou možnosťou úpravy súkromnoprávných vzťahov, pričom ako o najvýznamnejšej medzinárodnej zmluve môžeme hovoriť o *Bruselskom dohovore*. O pár rokov neskôr vznikol paralelne k Bruselskému dohovoru *Lugasnký dohovor*. Pretože Bruselský dohovor sa týkal len vecí občianskych a obchodných, tak v roku 1998 vznikol *Dohovor o právomoci, uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach manželských* (tzv. *Bruselský dohovor II*) Problémy s doručovaním súdnych a mimosúdnych písomnosti medzi členskými štátmi boli do značnej miery vyriešené v roku 1998 *Dohovorom o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomnosti vo veciach občianskych*

⁷⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.12

⁷⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

a obchodných. Výpočet najvýznamnejších zmlúv súkromnoprávneho EJP v procesnej oblasti a súvisiacich otázkach uzatvárajú *Európsky dohovor o konaní vo veciach platobnej neschopnosti*, *Dohovor o legalizácii* (overovaní dokumentov) a *Dohovor o zjednodušení konania o výživnom*.⁷⁶

4.2.2 Bruselský dohovor o právomoci súdov a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach občianskych a obchodných

Svojou povahou je *Bruselský dohovor* z roku 1968, účinný od roku 1973 pre šesť pôvodných členských štátov, považovaný za medzinárodnú zmluvu, priamo viazanú na ES, aj napriek tomu, že sa nejedná o primárne ani sekundárne právo ES. Niekedy býva označovaný ako terciárny prameň práva. Dohovor bol prijatý v rámci článku 220 ZES, ale obsahovo presne nesleduje rámec tohto ustanovenia, pretože nepočíta s rozhodcovskými nálezmi a zároveň rozširuje svoju pôsobnosť aj na určenie medzinárodnej právomoci súdov členských štátov⁷⁷. Aj keď nikdy nedošlo k jeho úplnému uzavretiu, dohovor nepredpokladá prístup nečlenských štátov.⁷⁸ Významným prameňom pre výklad dohovoru sú správy vydané v súvislosti s jeho prijatím a postupnými novelizáciami, hlavne tzv. *Jenardova správa*, ktorá sa dodnes používa aj pre výklad nariadenia. Základný interpretačný problém dohovoru sa týka jeho vecného rozsahu. Dohovor je aplikovateľný na občianske a obchodné veci, ale tam kde vystupuje osoba práva súkromného voči osobe nadanej výkonom moci verejnej, vznikajú nejasnosti v určení hranice medzi týmito vecami a vecami verejnoprávnymi.⁷⁹

Význam Dohovoru spočíva v zabezpečení jednotného náhľadu na vymedzenie medzinárodnej príslušnosti súdov a zabezpečení systému uznávania a výkonu rozhodnutí. V súvislosti s ním sa dokonca hovorí o počiatku európskeho práva procesného.⁸⁰ Týmto dohovorom bolo uznávanie súdnych rozhodnutí v súlade s praktickými požiadavkami JVT

⁷⁶ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.12-13

⁷⁷ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír, NOVOTNÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 1998, s.161 - 227

⁷⁸ STONE, Peter. *EU private international law: harmonization of laws*. Edward Elgar, c2006, s.14-15.

⁷⁹ Týmto problémom sa zaoberá ESD napríklad v rozhodnutí 29/76 vo veci LTU Lufranspotunternehmen v. Eurocontrol alebo vo veci C-172/91 Volker Sonntag v. A Waidman viz. ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních. Právní fórum*, 2005, č. 3, s. 81 - 85.

⁸⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Smlouva o příslušnosti soudu z pohledu úmluvy o soudní pravomoci a příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občianskych a obchodných veciach z roku 1968 (Úvaha a poznámky k drogační a prorogační smlouvě obšažené v unifikované evropské úpravě a české vnitrostátní úpravě)*. In *Ročenka evropského práva* 1996, Masarykova univerzita, Brno, 1997, s.85 – 107; PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s.

zjednodušené až tak, že sa niekedy hovorí o voľnom pohybe súdnych rozhodnutí ako o piatej základnej slobode.⁸¹

4.2.3 Luganský dohovor o právomoci súdov a výkone rozsudkov vo veciach občianskych a obchodných

Bruselský dohovor od začiatku neumožňoval pristúpenie nečlenských štátov ES. Preto boli na popud Švédska vedené jednania so štátmi EZVO, s cieľom rozšíriť Bruselský dohovor aj na tieto štáty a v roku 1988 bol podpísaný tzv. *Luganský dohovor* o súdnej právomoci a výkone rozsudkov v občianskoprávných a obchodných veciach, označovaný aj ako paralelná dohoda. Luganský dohovor sa od Bruselského líši len málo. Na základe jednomyselného rozhodnutia členských štátov ES a štátov EZVO je možné, aby k Luganskému dohovoru pristúpili aj štáty pridružené, ktoré nie sú členmi.⁸²

4.2.4 Unifikácia kolíznych noriem

Oblasť kolízneho práva prechádzala trochu zložitejším vývojom. Unifikácia súkromnoprávných oblastí hmotného práva by bola síce praktická, ale nereálna, preto bola pozornosť upriamená skôr na unifikáciu prístupu k nakladaniu s právom, teda v oblasti medzinárodného práva súkromného. Touto unifikáciou sa zaoberajú niektoré medzinárodné organizácie a volia cestu medzinárodných zmlúv. Medzi takéto organizácie patrí hlavne Haagska konferencia medzinárodného práva súkromnoprávného, Rada Európy a do určitej miery aj ES/EÚ. Existuje niekoľko dôvodov, prečo je unifikácia kolízneho práva zabezpečovaná pomocou prameňov medzinárodného práva. Nie vo všetkých štátoch existujú jasné a jednotné, prípadne aj kodifikované pravidlá medzinárodného práva súkromného a v jednotlivých štátoch sa líšia spôsoby určenia a základné teoretické prístupy v tejto oblasti. Odnárodnením a unifikáciou kolízneho práva sa zvyšuje stupeň právnej predvídateľnosti a právnej istoty. Unifikácia kolízneho práva teda prispieva k vonkajšej harmónii v rozhodovaní národných sudcov a zároveň prispieva aj k zmierňovaniu javu nazývaného

⁸¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.13

⁸² STONE, Peter. *EU private international law: harmonization of laws*. Edward Elgar, c2006, s3-10.; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Smlouva o příslušnosti soudu z pohledu úmluvy o soudní pravomoci a příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občianskych a obchodných věcech z roku 1968 (Úvaha a poznámky k drogační a prorogační smlouvě obšažené v unifikované evropské úpravě a české vnitrostátní úpravě). In *Ročenka evropského práva 1996*, Masarykova univerzita, Brno, 1997, s.85 – 107.

*forum shopping*⁸³. Regionálny typ unifikácie kolíznych noriem predstavuje komunitarizácia kolízneho práva. Postupne bol vytvorený jednotný režim pre kolízne právo týkajúce sa záväzkov zo zmlúv a to prostredníctvom *Rímskeho dohovoru*.⁸⁴ Kolízne právo sa však neobmedzuje len na Rímsky dohovor, ale tieto normy sú obsiahnuté aj v smerniciach ES, ale tie sa vzťahujú na komunitarizované oblasti. Smernice sú, na rozdiel od unifikačného nástroja - nariadenia, považované za nástroj harmonizačný, pretože nie sú prvotne určené k priamej aplikácii súdmi členských štátov, ale harmonizujú vnútroštátne poriadky členských štátov, tak že členské štáty kolízne normy obsiahnuté vo smerniciach prenesú do svojich právnych poriadkov. Vo vzťahu k Rímskemu dohovoru majú kolízne normy obsiahnuté v smerniciach prednosť a to z dôvodu povahy smerníc ako *lex specialis* a taktiež ich zaradenia do sekundárneho práva ES, ktoré má pred dohovormi, teda tzv. subsidiárnymi zmluvami, prednosť.⁸⁵

4.2.5 Rímsky dohovor o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy

Rímsky dohovor je medzinárodnou zmluvou a bol uzavretý v roku 1980 za účelom zjednotenia práva v oblasti medzinárodného práva súkromného. Nevychádza však priamo z bývalého článku 220 ZES, čo znamená, že nie je priamo terciárnym právom. Aj keď tento dohovor nie je súčasťou práva ES, tak na základe zvláštnych protokolov k nemu pripojených podlieha autoritatívnemu výkladu ESD a je v podstate prvým významným krokom v unifikácii kolízneho práva. Unifikácia záväzkových právnych vzťahov zo zmlúv bola považovaná ako veľmi žiaduca z dôvodu, že práve tieto vzťahy sú výsledkom ekonomickej činnosti obyvateľov štátov EÚ a rozdiely v právnych úpravách pôsobia ako prekážka fungovania JVT.⁸⁶ Aj napriek tomu, že stranami dohovoru môžu byť len členské štáty tak pôsobí *erga omnes*, teda univerzálne. V čl. 2 je výslovne stanovené, že aplikované má byť akékoľvek právo, či už sa jedna právo zmluvného štátu alebo nie. Priamo v čl.1 dohovoru je stanovené, že sa použije na záväzky zo zmlúv, ktoré majú vzťah k právu rôznych krajín, čím je vyjadrená podmienka, že dohovor je aplikovateľný len na zmluvy, ktoré obsahujú

⁸³ Termin „forum shopping“ predstavuje situáciu, kedy si účastník právneho vzťahu vyberie súd, ktorý bude aplikovať jemu priaznivejší právny poriadok. b' Bližšie k tomuto pojmu viz. KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*, 6. opravené a doplnené vydání, Brno: Doplněk, 2004, str. 66.

⁸⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.27 - 32

⁸⁵ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s.92

⁸⁶ viz. LÓPEZ – RODRÍGUEZ ANA M. The Rome Convention of 1980 and its Revision at the Crossroads of the European Contract Law Project, *European Review of Private Law*, 2004, č. 12, s. 168

medzinárodný prvok, ktorý je daný aj v prípade, že sa štát skladá z viacerých jednotiek, z ktorých každá má svoje vlastné právne normy, upravujúce zmluvné záväzkové vzťahy. Pojem „zmluvný záväzok“ síce v dohovore nie je definovaný, ale je možné ho dovodiť z negatívneho vymedzenia v čl.1 dost.2, kde sú stanovené právne okruhy na ktoré sa dohovor neaplikuje. Dohovor upravuje aj slobodnú voľbu práva, čo znamená že zmluva sa bude riadiť právom, ktoré si strany zvolia. Inštitút voľby práva je v pojatí dohovoru dokonca liberálnejší než v MPSaP. Dohovor upravuje aj použitie tzv. imperatívnych noriem⁸⁷, ktoré sa aplikujú bez ohľadu na to, ktoré právo je pre zmluvný záväzok právom rozhodným. Materiálna a formálna platnosť zmluvy ako aj spôsobilosť k uzavretiu zmluvy sa posudzujú podľa práva, ktorým sa zmluva riadi.⁸⁸

Rímsky dohovor stojí na nasledujúcich základných pilieroch, ktorými sú:

- autonómia vôle strán pri voľbe rozhodného práva
- snahe zaviesť jasné pravidlá pre prípad absencie voľby práva (ak voľba práva nebude využitá, tak sa použije právo s čo najužším spojením s posudzovaným právnym vzťahom)
- ochrana tzv. slabšej strany prostredníctvom imperatívnych noriem
- princíp a mechanizmus jednotnej interpretácie⁸⁹

Je dôležité poznamenať, že aj napriek svojmu veľkému významu pre formovanie EJP, nepriniesol Rímsky dohovor v dovtedajšej úprave zmluvných záväzkových vzťahoch žiadne väčšie prekvapenia.⁹⁰

4.2.6 Transformácia medzinárodných zmlúv

Amsterdamskou zmluvou bola oblasť justičnej spolupráce v civilných veciach, t.j. hlavne systém cezhraničného doručovania súdnych a mimosúdnych rozhodnutí, spolupráca v oblasti získavania dôkazov, uznanie a výkon rozhodnutí v civilných a obchodných veciach vrátane mimosúdnych rozhodnutí, zaradená pod čl.65 ZES. V článku 67 bolo upravené prechodné obdobie piatich rokov, počas ktorého sa rozhodnutia prijímali jednomyselne a po tejto dobe mohla Rada jednomyselne rozhodnúť o prechode na kvalifikovanú väčšinu, spolu s právomocou spolurozhodovania, ktorá bola zverená Európskemu parlamentu. V článku 68

⁸⁷ resp. nutne použiteľných, nezameniteľných či medzinárodných kogentných noriem

⁸⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s.

⁸⁹ BĚLOHLÁVEK, Alexander. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vydanie, Praha: C. H. BECK, 2009. s.21.

⁹⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 34.

bola zakotvená právomoc Súdneho dvora ES v konaní o predbežných otázkach v rámci tejto hlavy. Od Amsterdamskej zmluvy mohli orgány ES/EÚ upravovať veci justičnej spolupráce nástrojmi sekundárneho práva a už nebolo potreba uzatvárať medzinárodné zmluvy, čo rozbehlo rokovania pre ich transformáciu do nariadení.⁹¹

Akty sekundárneho práva majú výhodu v jednoduchšej procedúre prijatia a vstupu do platnosti, čo značne urýchlilo formovanie EJP v civilných veciach ale na druhú stranu, zdĺhavejšie uzatváranie medzinárodných zmlúv je kvalitnejšie, pretože sú vypracované skupinami expertov a taktiež ich ratifikácia vyžaduje schválenie národnými parlamentmi, ktoré je u aktov sekundárneho práva vylúčené, takže sa prehľbuje demokratický deficit.⁹²

Za najefektívnejší nástroj unifikácie práva ES/EÚ je považované nariadenie a to vzhľadom k jeho obecnej záväznosti a bezprostrednej aplikovateľnosti v členských štátoch.⁹³ Význam však majú aj smernice, na základe ktorých sú právne akty členských štátov harmonizované. Za jednu z najdôležitejších smerníc je považovaná smernica *Rady 2003/8 ES o zlepšení prístupu k spravodlivosti v cezhraničných sporoch stanovením minimálnych spoločných pravidiel pre právnu pomoc v týchto sporoch*, ktorá bola do českého právneho poriadku implementovaná zákonom č. 629/2004 Zb., o zaistení právnej pomoci v cezhraničných sporoch v rámci Európskej únie. Dôležitú úlohu medzi normami EJP plní aj *rozhodnutie Rady 2001/470/ES o vytvorení Európskej súdnej siete pre občianske a obchodné veci*.⁹⁴

4.3 Niektoré normy tvoriace Európsky justičný priestor

4.3.1 Nariadenie 44/2001(ES), o príslušnosti a uznávaní a výkone rozhodnutí vo veciach civilných a obchodných

Nariadenie, ktoré je považované, mimo iných aj podľa Petera Stona, za najdôležitejší nástroj medzinárodného práva súkromného a procesného, nahradilo Bruselský dohovor z roku 1968. Nariadenie známe ako Brusel I. vstúpilo v platnosť v roku 2002. Pre nové členské štáty sa stáva účinné dňom prístúpenia k EÚ, takže pre Českú republiku je záväzná a bezprostredne použiteľná dňom 1.5. 2004. Voči Dánsku je však aj naďalej platný Bruselský dohovor, takže

⁹¹ GIZARI XANTHOPOULOU, Anna a kol. *Zverešené študijné materiály zo seminárov k legislatíve EÚ*. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2004, 133s

⁹² ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s. 21.

⁹³ ZVOLSKÝ, Ladislav. *Evropský exekuční titul pro nesporné nároky*. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 2, s. 34 – 39.

⁹⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. *Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii*. *Právník*, 2005, č. 12, s.1422 – 1433 a

Nariadenie sa na tento členský štát nevzťahuje. Aj keď Bruselský dohovor bol transformovaný do nariadenia, tak obidva dokumenty do značnej miery zachovávajú kontinuitu, pretože nariadenie je so svojím predchodcom až na menšie zmeny totožné. Bruselský dohovor má stále význam, čo sa týka judikatúry ESD s ním spojenej.⁹⁵ Účel nariadenia spočíva v tom, že k dosiahnutiu rozvoja predpokladaného článkom 65 ZES, je potrebné v súlade s princípmi proporcionality a subsidiarity použiť prostriedky ktorými disponuje Spoločenstvo. Nariadenie reguluje dve základné otázky týkajúce sa fungovania justície v medzinárodnom prostredí - stanovenie medzinárodnej právomoci súdov a zachádzanie so súdnymi rozhodnutiami vydanými na území jedného štátu na území druhého. Vzťahuje sa na všetky základné občianske a obchodné otázky, okrem tých, ktoré sú výslovne vylúčené, ako otázky osobného stavu, konkurzy a vyrovnania alebo rozhodcovské konanie. Myšlienky judikované ESD týkajúce sa Bruselského dohovoru a jeho vecnej pôsobnosti boli ďalej rozvinuté napríklad judikátom C-266/01 vo veci *Préservatrice foncière TIARD SA V. Staat de Nederlande*, podľa ktorého pojem občianské a obchodné veci zahrnuje aj nárok štátu voči osobe súkromného práva vyplývajúci zo zaisťovacej zmluvy.⁹⁶ Ďalším príkladom je rozhodnutie C-292/05 – *Irini Lechouritou a ostatný v. Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanis*, v ktorom ESD judikoval, že pod termín občianské veci nespadá žaloba podaná fyzickými osobami z jedného zmluvného štátu proti inému zmluvnému štátu, ak sa týka odškodnenia za straty utrpené predkami žalobcov spôsobené vojenskými silami žalovaného počas vojnového konfliktu⁹⁷. Pokiaľ ide o časovú pôsobnosť, tak nariadenie dopadá len na konania zahájené a dokumenty vydané po jeho vstupe v platnosť.⁹⁸

4.3.2 Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovských práv a povinností

Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003, o súdnej právomoci, uznávaní a výkone rozsudkov vo veciach manželských a vo veciach rodičovských práv a povinností (tzv. Nariadenie Brusel IIa, príp. IIbis) a o zrušení nariadenia 1347/2000 o právomoci a uznávaní a o výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností k spoločným deťom manželov (Brusel II) z roku 2003 je významným právnym nástrojom pre

⁹⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s

⁹⁶ C-266/01 vo veci *Préservatrice foncière TIARD SA V. Staat de Nederlande*

⁹⁷ C-292/05 – *Irini Lechouritou a ostatní v. Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanis*.

⁹⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Evropský justiční prostor ve věcech civilních*. *Právní fórum*, 2005, č. 3, s. 81-85.

oblasť rodinného práva s medzinárodným prvkom. V preambule je stanovený cieľ nariadenia Brusel IIa, ktorým je „zabezpečiť rovnosť pre všetky deti, toto nariadenie sa vzťahuje na všetky rozhodnutia o rodičovských právach a povinnostiach, vrátane opatrení na ochranu dieťaťa, nezávisle na konaniach v manželských veciach“.⁹⁹

V čl.2 Nariadenia sú vymedzené podstatné pojmy, medzi nimi aj rodičovské práva a povinnosti, ktoré sú definované ako všetky práva o povinnosti fyzickej alebo právnickej osoby, ktoré sa týkajú osoby alebo majetku dieťaťa, a ktoré boli fyzickej alebo právnickej osobe zverené rozhodnutím, právnymi predpismi alebo právne záväznou dohodou a tento pojem zahŕňa právo opatrovnícke a právo styku s dieťaťom. Toto nariadenie sa použije bez ohľadu na povahu súdu v občianskych veciach uvedených v čl.1 odst.1 a 2. V odst.3 je pôsobnosť nariadenia stanovená negatívne.¹⁰⁰

4.3.3 Nariadenie EP a Rady(ES), o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy (Rím I)

Rímsky dohovor (RD) o práve rozhodnom pre záväzky zo zmlúv nasledoval osud Bruselského dohovoru a v roku 2008 dochádza k jeho transformácii do Nariadenia o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy, tzv. Nariadenie Rím I. Jeho východiskom bola Zelená kniha o transformácii Rímskeho dohovoru z r.1980 o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy. Toto nariadenie však nepredstavuje len obyčajnú transformáciu rímskeho dohovoru, ktoré sa stáva komunitárnym inštrumentom sekundárneho práva, ale už reaguje aj na nové javy, ku ktorým došlo po príprave a prijatí Rímskeho dohovoru, a ktoré priniesli iné nástroje sekundárneho práva ako napríklad nariadenie Brusel I a čiastočne je Rím I ovplyvnené aj rozhodovacou činnosťou ESD, konkrétne napríklad rozsudkom ESD vo veci Ingmar.¹⁰¹ V členských štátoch Nariadenie Rím I nahradzuje Rímsky dohovor, okrem prípadov, kedy sa jedná o územie členských štátov, ktoré spadajú do územia pôsobnosti RD a na ktoré sa Nariadenie Rím I nevzťahuje v súlade s čl.299 ZES. V rozsahu v akom

⁹⁹ Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000

¹⁰⁰ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s.

¹⁰¹ Rozsudok vo veci Ingmar sa týka vymedzenia hraníc autonómie vôle strán. Britská a kalifornská spoločnosť tu uzavrela zmluvu o obchodnom zastúpení a ako rozhodné zjednali kalifornské právo, čo bolo právo štátu zastúpeného. Kalifornská spoločnosť Eaton neskôr zmluvu vypovedala a britská Ingmar potom žiadala úhradu odmeny za odškodnení v súvislosti s ukončením zmluvy, tak ako ju predvída prevzatá smernica ES. ESD tu v rozsudku odpovedal na predbežnú otázku a dovodil, že články smernice, ktoré sa týkajú právnych nárokov obchodných zástupcov po ukončení zmluvného vzťahu, sú použiteľné a účinné pre obchodného zástupcu pôsobiaceho v členskom štáte EU, aj keď zastupovaná obchodná spoločnosť nie je príslušníkom členského štátu a to aj vtedy keď sa zmluva riadi obchodným právom nečlenského štátu.

nariadenie Rím I nahradzuje ustanovenia RD sa akýkoľvek odkaz na RD považuje za odkaz na Nariadenie Rím I.¹⁰²

Pôsobnosť z hľadiska časového, vecného a priestorovo personálneho je v nariadení Rím I stanovená obdobne ako v RD, len s niekoľkými malými rozdielmi. Čo sa týka voľby rozhodného práva, tak Nariadenie Rím I tiež bez výraznejších zmien sleduje dovtedajšiu právnu úpravu obsiahnutú v RD. Podstatnejšia zmena však nastáva ohľadom práva rozhodného pri neexistencii voľby práva a to tak, že nariadenie vypočítava zmluvne typy a stanovuje pre ne rozhodné právo v čl.4. V čl.9 nariadenie dokonca prináša priamo definíciu imperatívnych ustanovení.¹⁰³

4.3.4 Nariadenie EP a Rady (ES) č.864/2007, o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzkové vzťahy (Rím II)

Nariadenie EP a Rady (ES) č.864/2007, o práve rozhodnom pre mimozmluvné záväzkové vzťahy (Rím II) prijaté v roku 2007 je prvým nariadením, ktoré súhrnne unifikuje kolízne právo pre oblasť mimozmluvných záväzkov. Pôvodne bola unifikácia kolíznej úpravy mimozmluvných záväzkov spojená s unifikáciou kolíznej úpravy záväzkových vzťahov, ale tento návrh neprešiel a ďalšie diskusie o vypracovaní nariadenia zameraného na mimozmluvné záväzky boli obnovené až po prijatí Amsterdamskej zmluvy.¹⁰⁴

Hlavným východiskom kolíznej úpravy mimozmluvných záväzkov je *lex loci damni*, čo znamená, že hraničným určovateľom je právo miesta kde škoda vznikla, pokiaľ nariadenie nestanoví inak. Uplatnenie práva krajiny, kde priama škoda vznikla vytvára spravodlivú rovnováhu medzi záujmami osoby, voči ktorej je vznášajú nárok na náhradu škody a záujmami poškodeného a taktiež zohľadňuje objektívnu zodpovednosť. To je rozdiel oproti dovtedajšej úprave MPSaP, ktoré alternatívne umožňovalo použitie práva miesta, kde škoda vznikla (*lex loci damni infecti*) a práva miesta, kde došlo ku skutočnosti zakladajúcej nárok na náhradu škody (*lex loci delicti commissi*), ako dvoch hraničných určovateľov. Nariadenie Rím II sa vzťahuje na mimozmluvné záväzkové vzťahy občianskeho a obchodného práva (s výnimkou záväzkov, ktoré sú z pôsobnosti nariadenia vylúčené v čl. 1.odst.2) v prípade

¹⁰² PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s 125 – 371.

¹⁰³ „Imperatívne ustanovenia sú ustanovenia, ktorých dodržovanie je pre štát pri ochrane jeho verejných záujmov, ako napr. jeho politického, spoločenského a hospodárskeho usporiadania zásadný do tej miery, že sa vyžaduje ich použitie na akúkoľvek situáciu, ktorá spadá do ich oblasti pôsobnosti, bez ohľadu na právo, ktoré by sa inak na zmluvu podľa tohto nariadenia použilo.“ Viz. Nariadenie Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 zo dňa 17. 6. 2008 o práve rozhodnom pre zmluvné záväzkové vzťahy (Rím I). Dostupné na: <<http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:177:0006:0016:CS:PDF>>

¹⁰⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 125 – 371.

kolízie právnych poriadkov. Predpokladom je existencia medzinárodného prvku a použije sa na skutočnosti, ktoré vedú ku vzniku škody, ku ktorým dôjde po vstupe Nariadenia v platnosť. Pre účely nariadenia Rím II zahrňuje škoda akékoľvek následky civilného deliktu a nariadenie upravuje aj „iné“ mimozmluvné záväzky, ktorými sú tri kategórie: bezdôvodné obohatenie, jednanie bez príkazu a predzmluvná zodpovednosť. Či sa jedná o zmluvné alebo mimozmluvné záväzky sa určí, podľa toho či strany vstúpili do záväzku dobrovoľne.¹⁰⁵

4.3.5 Nariadenie Rady (ES) č. 1393/2007 o doručovaní súdnych a mimosúdnych písomností o veciach občianskych a obchodných v členských štátoch EÚ („doručovanie písomností“) a o zrušení nariadenia Rady (ES) č. 1348/2000

Pre MPSaP má problematika doručovania do zahraničia rozhodujúcu úlohu v rámci tzv. medzinárodnej právnej pomoci, pretože môže ovplyvniť riešenie mnohých otázok súvisiacich so vzťahmi s medzinárodným prvkom. Na prvom mieste medzi komunitárnymi normami vzťahujúcimi sa k problematike doručovania je v súčasnosti Nariadenie Rady (ES) č. 1393/2007 v zmluvných štátoch účinné od roku 2007, ktoré nahradilo predchádzajúce nariadenie č. 1348/2000.¹⁰⁶

Účelom nariadenia je zaistiť aby k doručovaniu písomnosti medzi vecne a miestne príslušnými orgánmi členských štátov dochádzalo priamo a prostredníctvom priameho styku súdov má zaistiť urýchlenie doručovania a zvýšenie jeho efektívnosti. Nariadenia sa použije vždy na občianske a obchodné veci, ak súdna alebo mimosúdna písomnosť musí byť zaslaná z jedného členského štátu do druhého za účelom doručenia v druhom členskom štáte a vzťahuje sa len na súdne a mimosúdne písomnosti¹⁰⁷ v týchto veciach a len vo vzťahoch medzi členskými štátmi.¹⁰⁸

Nariadenie obsahuje aj ustanovenie o možnosti výslovne odmietnuť prijatie písomnosti, pokiaľ je písomnosť v inom jazyku než v jazyku stanovenom v článku 8 nariadenia. V takom prípade je možné vykonať opravné doručenie písomnosti zaslaním

¹⁰⁵ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s.125 – 371...; Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II)

¹⁰⁶ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s.

¹⁰⁷ Súdnymi písomnosťami sú písomnosti, ktoré vedú k zahájeniu súdneho konania alebo so zahájením súdneho konania súvisujú, ako napríklad predbežne opatrenia alebo predvoľnia účastníkov, svedkov a mimosúdny písomnosťami sú dokumenty vyhotovované úradnou osobou, napríklad notársky overené listiny, ktorých povaha odôvodňuje, že s nimi musí byť príjemca zoznámený úradnou cestou. Viz Pauknerová, *Evropské mezinárodní právo soukromé*

¹⁰⁸ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s.125 – 371...; BĚLEHLÁVEK, Alexander. Doručování v komunitárním a mezinárodním právu soukromém - především v souvislosti s civilním řízením soudním a před rozhodci. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 6, s. 24 - 32.

požadovaného prekladu. Tejto problematike sa venuje aj rozsudok ESD vo veci C-443/03 – Götz Leffler v. Berlin Chemie AG z roku 2005, ktorá poukázala na nedostatky čl.8 predchádzajúceho nariadenia 1348/2000. ESD v tejto veci konštatoval, že ak sa potom žalovaný len z toho dôvodu k súdu nedostaví, súd musí konanie prerušiť do tej doby, než bude preukázané, že vada dotyčnej písomnosti bola zhojená zaslaním prekladu, a že k tomu došlo v dostatočnom časovom predstihu, aby sa žalovaný mohol brániť. Úprava podmienok súdnych konaní určených k ochrane práv vyplývajúcim procesným subjektom z priameho účinku európskeho práva je vecou vnútroštátneho poriadku každého členského štátu. Pritom však platí zásada rovnocennosti a efektivity.¹⁰⁹ Je úlohou vnútroštátneho súdu aby zaistil plnú účinnosť páva EÚ, čo môže viesť k tomu, že súd nepoužije vnútroštátne pravidlo, ktoré tomu bráni, alebo že použije pravidlo, ktoré bolo stanovené s ohľadom čisto na vnútroštátnu situáciu, aj v cezhraničnej situácii.¹¹⁰

4.3.6 Nariadenie Rady 1206/2001, o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach

Pre správne fungovanie JVT je nevyhnutné aj zlepšenie spolupráce súdov pri vykonávaní dôkazov. Nariadenie Rady 1206/2001 vstúpilo v platnosť v roku 2001 a je účinné od roku 2004. Účelom nariadenia je zlepšenie a zefektívnenie spolupráce medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov. Nariadenie sa uplatní len na občianske alebo obchodné veci, ak súd členského štátu podľa vlastných právnych predpisov požiada príslušný súd iného členského štátu o vykonanie dôkazu alebo aby mohol sám vykonať dôkaz v inom členskom štáte. Dožiadanim je možné žiadať len o vykonanie dokazovania, ktoré je určené pre zahájené alebo zamýšľané súdne konania. Dožadujúci súd predáva žiadosti o dokazovanie súdu dožiadanému, ktorý je zapísaný k dokazovaniu v zozname súdov príslušných k dokazovaniu podľa nariadenia 1206/2001.¹¹¹ Nariadenie rozlišuje dva postupy pri dokazovaní. Prvým je žiadosť dožadujúceho súdu príslušnému súdu členského štátu, aby vykonal dokazovanie. Druhým postupom je priame dokazovanie, kedy súd členského štátu

¹⁰⁹ Rovnocennosť znamená také podmienky nemôžu byť mene priaznivé než tie, ktoré sa vzťahujú na práva ktorých základom je vnútroštátny právny poriadok a zásada efektivity zakazuje v súdnej praxi nadmerne zťažovať výkon práv priznaných právnym poriadkom EU

¹¹⁰ POMAHAČ, Richard. Evropský soudní dvůr: K důsledkům nepřevzetí cizojazyčné soudní písemnosti. *Právní rozhledy*, 2006, č. 1, s. 40 - 42. ; Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007

o doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských

¹¹¹ Dožadující súd je súd, u ktorého bolo konanie zahájené alebo sa jeho zahájenie zamýšľa a dožiadaný je súd, je priamo príslušný súd iného členského štátu pre predanie žiadosti o dokazovaní. Zoznam súdov príslušných k dokazovaniu vypracovaná každý členských štát.

žiada, aby mohol vykonať dôkaz priamo v inom členskom štáte. Pre hladké používanie tohto nariadenia má značný význam aj používanie moderných komunikačných prostriedkov, preto Európska komisia vydala príručku „Praktický sprievodca pre používanie Nariadenia o dokazovaní“.¹¹²

4.3.7 Nariadenie Rady (ES) č.1346/2000, o konkurznom konaní

Nariadenie Rady (ES) č.1346/2000, o konkurznom konaní si kladie za cieľ zlepšiť účinnosť a efektívnosť konaní vo veciach platobnej neschopnosti s cezhraničným dopadom k čomu je nevyhnutné, aby ustanovenia o súdnej právomoci, uznávaní a príslušnom práve vzťahujúce sa na túto oblasť boli obsiahnuté v záväznom a v členských štátoch priamo uplatniteľnom právnom opatrení.¹¹³ Obecne sa nariadenie zaoberá tromi oblasťami medzinárodného konkurzného konania, ktorými sú medzinárodná príslušnosť pre zahájenie konkurzného konania, právo rozhodné pre riešenie procesných a súvisiacich otázok a uznanie konkurzných konaní v iných členských štátoch. V súlade s týmto nariadením sa medzinárodným prvkom rozumie skutočnosť, že hlavné záujmy dlžníka sú sústredené v niektorom z členských štátov EU, a zároveň aspoň jeden z veriteľov alebo časť majetkovej podstaty sa nachádza v niektorom z iných členských štátov.

Pretože text nariadenia je pomerne stručný, je nevyhnutné niektoré otázky aplikácie nariadenia riešiť pomocou judikatúry ESD. Príkladom môže byť rozsudok ESD C – 341/04 vo veci Eurofood IFSC Ltd. SbSD, 2006-I,3831. Jednalo sa hlavne o to, či súdom, ktorý má právomoc zahájiť tzv. insolvenčné konanie proti úpadcovi je súd v sídle koncernovej spoločnosti alebo dcérskej spoločnosti. ESD konštatoval, že domnienka v čl.3 Nariadenia, podľa ktorej sú hlavné záujmy dcérskej spoločnosti sústredné v členskom štáte, kde sa nachádza jej sídlo, môže byť vyvrátená, len ak skutočnosti, ktoré sú objektívne a zistiteľné tretími osobami, umožnia preukázať existenciu odlišnej situácie, než ktorú má odrážať umiestnenie predmetného sídla.¹¹⁴

¹¹² Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach; PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 125 – 371.

¹¹³ Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní.

¹¹⁴ SALAČ, Jaroslav. *K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat)* [online]. *ipravník.cz*. 2007[cit. 7. marca 2012]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-evropske-a-mezinarodni/art_5003/k-nekterym-otazkam-evropskeho-insolvencniho-prava-nad-rozhodnutim-esd-ve-veci-eurofood-parmalat.aspx>. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 125 – 371.

4.3.8 Nariadenie EP a Rady (ES) č.861/2007, ktorým sa ustanovuje európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu

Toto nariadenie nadväzuje na nariadenia z civilného procesu, konkrétne na Nariadenie 1896/2006, ktorým sa ustanovuje konanie o európskom platobnom rozkaze a jeho východiskom je Zelená kniha o konaní o európskom platobnom rozkaze a opatreniach k zjednodušeniu a urýchleniu konania o sporoch týkajúcich sa pohľadávok s nízkou hodnotou, ktorú Komisia prijala v roku 2002.

Zjednodušené občianske súdne konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu je potrebné, pretože náklady, preťažky a iné komplikácie sa neznižujú úmerne s hodnotou pohľadávky a pri cezhraničných sporoch sú tieto problémy ešte výraznejšie. Účelom európskeho konania pre pohľadávky s nízkou hodnotou sporu je zjednodušenie prístupu k spravodlivosti a záruka rovnakých podmienok pre veriteľov a dlžníkov v celej EÚ. Pri rozhodovaní o nákladoch v rámci európskeho konania vo veciach s nízkou hodnotou sporu je totiž potrebné zohľadňovať zásady jednoduchosti, rýchlosti, proporcionality ako aj transparentný spôsob rozhodovania, zaistený zverejňovaním uhrádzaných nákladov. Na rozdiel od Nariadenia 1896/2006 sa však toto nariadenie nevzťahuje len na nároky nesporné, ale naopak na všetky drobné pohľadávky do hodnoty 2000 eur, čiže aj na pohľadávky sporné.¹¹⁵

4.3.9 Nariadenie EP a Rady (ES) č. 805/2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky

Zámerom zavedenia nariadenia, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky zavádzajúceho (NEET) je odstránenie doložky vykonateľnosti (exequatur).

¹¹⁶ Vychádza z nariadenie Brusel I, ktorého ustanovenia o pôsobnosti boli čiastočne prebraté. Vecná pôsobnosť tohto nariadenia je však obmedzená len na nesporné nároky.¹¹⁷ Na základe tohto nariadenia ma veriteľ možnosť sa rozhodnúť, či požiada o potvrdenie EET pre nesporné nároky alebo či požiada o uznanie a výkon rozhodnutí podľa Bruselského nariadenia, prípadne či použije iný nástroj EÚ. Toto nariadenia má za úlohu chrániť základné procesné

¹¹⁵ Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu; PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s.125-371.

¹¹⁶ Pod pojmom „nesporné nároky“ by mali byť obsiahnuté všetky situácie, kedy dlžník preukázateľne nepopiera existenciu ani výšku peňažného nároku a v ktorých veriteľ získal proti dlžníkovi buď súdne rozhodnutie alebo vykonateľný titul, ktorý vyžaduje výslovný súhlas dlžníka, či už sa jedná o súdny zmier alebo verejnú listinu. Viz. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 125-371

¹¹⁷ ZVOLSKÝ, Ladislav. Evropský exekuční titul pro nesporné nároky. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 2, s. 34 – 39

práva strán sporu, hlavne právo na spravodlivý proces, a preto musí súdne konanie, ktoré v danom členskom štáte predchádzalo vydaniu inštrumentu, ktorý je exekučným titulom podľa predmetného nariadenia, spĺňať určité minimálne procedurálne nároky, aby mohlo byť vydané osvedčenie o tom, že predmetné rozhodnutie je EET. Takýto osvedčený rozsudok je automaticky uznaný a musí byť aj vykonaný v ostatných členských štátoch, bez toho aby bolo nutné prehlásenie o jeho vykonateľnosti a aby bolo možné brániť jeho uznaniu. S takým rozsudkom sa zachádza rovnako, ako keby bol vydaný v členskom štáte, v ktorom má byť vykonaný.¹¹⁸

Prostredníctvom Nariadenia o vytvorení EET pre nesporné nároky, je teda na základe stanovenia minimálnych noriem umožnený voľný pohyb rozhodnutí, súdnych zmierov a verejných listín vo všetkých členských štátoch. Tým že toto nariadenie značne zjednodušuje otázku výkonu cudzích rozhodnutí a zároveň celkom ruší povinnosť ich uznania, poskytuje značné, a to nielen časové výhody.¹¹⁹

4.3.10 Nariadenie Rady a EP (ES) č. 1896/2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze

Rovnako ako Nariadenie 861/2007, aj Nariadenie Rady a EP (ES) č. 1896/2006, ktoré vstúpilo v platnosť v roku 2008 čiastočne vychádza zo Zelenej knihy o konaní o európskom platobnom rozkaze (EPR) a opatreniach k zjednodušeniu a urýchleniu konaní s nízkou hodnotu sporu z roku 2002. Ako je uvedené v preambule nariadenia, jeho účelom je *„zjednodušiť a zrýchliť súdne konanie a znížiť náklady na takéto konanie v cezhraničných sporoch, ktoré sa týkajú nepopretých peňažných pohľadávok,; a umožniť voľný pohyb európskych platobných rozkazov v členských štátoch ustanovením minimálnych požiadaviek, ktorých dodržiavanie vylúči potrebu akýchkoľvek konaní v členskom štáte výkonu pred uznaním a výkonom európskeho platobného rozkazu.“*¹²⁰

Toto nariadenie by malo zaistiť vysoký stupeň právnej istoty a zároveň vzájomnú dôveru členských štátov v dodržaní zásad ochrany procesných práv účastníkov konania. Vo vzťahu k vnútroštátnemu právu je dôležité upozorniť na to, že nariadenie vnútroštátne právo

¹¹⁸ MELICHAROVÁ, Dita. Problematika zavedení evropského exekučního titulu pro nesporné nároky do právního řádu České republiky. *Soudce*, 2006, č. 2, s. 24 – 30; KASÍKOVÁ, Martina. EET - nová fáze komunitární úpravy exekucí. *Právní zpravodaj*, 2006, č. 1, s. 7 - 11.

¹¹⁹ DOBIŠOVÁ, Andrea. Európsky exekučný titul – vybrané aspekty právnej úpravy. *Justičná revue* 57. 2005, č. 8-9, s. 1110 – 1116

¹²⁰ Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze

neharmonizuje, ale zavádza „zvláštne konanie, ktoré bude existovať paralelne s rozkaznými konaniami podľa vnútroštátnych procesných predpisov, pričom bude záležať len a jedine na žalobcovi, ktorý z prostriedkov zvolí.“¹²¹ Nariadenie 1896/2006 zaväzuje členské štáty len k tomu aby zaviedli európsky platobný rozkaz, ako vnútroštátny právny inštitút.¹²²

Nariadenie 1896/2006 o EPR a takisto Nariadenie 805/2004 o EET sa usilujú o riešenie procesných otázok v súkromnoprávných veciach s medzinárodným prvkom. Obidve sú však podrobené značnej kritike, ktorá sa zameriava hlavne na oslabenie postavenia žalovaného dlžníka a predpisov o doručovaní, ktoré je možné využiť v jeho neprospech. Taktiež vyvstáva množstvo dosiaľ nevyriešených otázok, ako napríklad praktická možnosť zabránenia exekúcie na majetok dlžníka prebiehajúca v inom členskom štát na základe EET, ak dlžník po vydaní exekučného titulu v štáte jeho vydania dlh uhradil. Je však jasné, že aj napriek nedostatkom nariadenia skutočne prispievajú k rozvoju vnútorného trhu. Pozitívum môžeme vidieť napríklad v tom, že podnikatelia ani spotrebitelia už nemusia mať obavy uzatvárať obchody v iných členských štátoch, pretože majú k dispozícii účinné nástroje proti potencionálnym dlžníkom.¹²³

4.3.11 Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti

V prípade Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 sa jedná o nástroj ES, vo veciach vyživovacej povinnosti, ktorý obsahuje súbor ustanovení o právomoci, o kolíznych normách, o uznávaní a vykonateľnosti, výkone rozhodnutí, právnej pomoci a o spolupráci medzi ústrednými orgánmi. Toto nariadenie vychádza hlavne z dokumentov prijatých v rámci Haagskej konferencie medzinárodného práva súkromného, ktorými sú Dohovor o medzinárodnom vymáhaní výživného na deti a iných členov rodiny a Protokolu a rozhodnom práve pre vyživovaciu povinnosť, oba z roku 2007.¹²⁴ Cieľom Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 je, ako vyplýva aj z jeho preambuly dosiahnuť aby oprávnenému na výživné bolo umožnené

¹²¹ HORÁK, Pavel., ZAVADILOVÁ, Marta. Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. *Právní rozhledy*, 2006, č. 22, s. 803 - 810.

¹²² BRODEC, Jan. Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz. *Právník*, 2005, č. 9, s. 1025 - 1039.

¹²³ BRODEC, Jan. Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz. *Právník*, 2005, č. 9, s. 1025 - 1039.

¹²⁴ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

jednoduchým spôsobom dosiahnuť v členskom štáte vydanie rozhodnutia, ktoré by bolo automaticky, bez akejkoľvek formality vykonateľné v inom členskom štáte.¹²⁵

¹²⁵ Nariadenie Rady (ES) č. 4/2009 o právomoci, rozhodnom práve, uznávaní a výkone rozhodnutí a o spolupráci vo veciach vyživovacej povinnosti

5 Vplyv noriem európskeho justičného priestoru na medzinárodné právo súkromné a jeho dôsledky

5.1 Medzinárodné právo súkromného a jeho vzťah k európskemu justičnému priestoru

Medzinárodné právo súkromné a procesné môžeme definovať ako súbor právnych noriem, ktoré výlučne upravujú súkromnoprávne vzťahy, čiže vzťahy práva občianskeho, obchodného, pracovného a rodinného, s medzinárodným prvkom,¹²⁶ vrátane právnych noriem upravujúcich postup súdov a iných orgánov a účastníkom, príp. aj iných osôb, a vzťahy medzi nimi vznikajúce v konaní o občianskoprávných veciach, v ktorom je obsiahnutý medzinárodný prvok.¹²⁷ Z hľadiska MPS je práve otázka medzinárodného prvku esenciálna, pretože o aplikácii iného právneho poriadku na určitý právny vzťah v rámci predpisov MPS je možné uvažovať len v prípade jeho existencie. Určenie, či sa v konkrétnom prípade jedná o právny vzťah s medzinárodným prvkom alebo nie, je rozhodujúce pre posúdenie daného právneho vzťahu a teda aj pre nájdenie spôsobu riešenia sporu. Aj napriek stručnému výkladu tejto otázky v literatúre sa autori v podstate zhodujú v tom, že: „*medzinárodný prvok je daný, ak je účastník právneho vzťahu cudzí štátny príslušník alebo zahraničná právnická osoba, poprípade aj ak má účastník právneho vzťahu bydlisko v cudzine, ďalej v prípadoch, kedy predmetom právneho vzťahu je hnutelná alebo nehnuteľná vec v zahraničí alebo v prípadoch, kedy k vzniku, zmene alebo zániku právneho vzťahu došlo v zahraničí.*“¹²⁸ K najvýznamnejším kategóriám noriem MPSaP patria kolízne normy, priame hmotnoprávne normy a normy medzinárodného civilného procesného práva.¹²⁹

Na prvý pohľad sa môže zdať, že JVT sa súkromnoprávných otázok skoro nedotýka., ale v skutočnosti je to práve naopak a na území fungujúceho vnútorného trhu vzniká

¹²⁶ Pre medzinárodný prvok sa používa aj označenie zahraničný alebo cudzí prvok cudzí a v rámci EÚ sa podľa názoru Pauknerovej ako synonymum používa aj termín „cezhraničný prvok“. Viz. PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 4

¹²⁷ KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 5. vydání. Brno: Doplněk, 2001, s. 22

¹²⁸ BĚLEHLÁVEK, Alexander. Význam mezinárodního prvku v závazkových vztazích. *Právník*, 2006, č.5, s568-577.

¹²⁹ Kolíznou normou je norma, ktorá určuje rozhodné právo, priame hmotneprávné normy samy obsahujú hmotneprávnú úpravu práv a povinností účastníkov súkromnoprávných vzťahov s medzinárodným prvkom a aplikujú sa priamo a normy medzinárodného civilného procesného práva upravujú konanie o súkromnoprávných veciach s medzinárodným prvkom. Viz PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s.

množstvo súkromnoprávných vzťahov s medzinárodným prvkom, ktoré sú regulované normami MPS. A pretože normy MPS sú štát od štátu trochu odlišné, tak prostredníctvom ich postupnej unifikácie a harmonizácie sa na území EÚ vytvára európsky justičný priestor.¹³⁰ Dokonca už v období vzniku ES bolo zrejmé, že dôsledky spoločného trhu zasiahnu aj medzinárodné právo súkromné a to hlavne jeho procesnú oblasť. Ale naozaj dôležitú úlohu v procese európskej integrácie začalo MPS zohrávať až o niečo neskôr. V čase založenia ES, bola totiž pôvodná Rímska zmluva zameraná predovšetkým na vytvorenie spoločného trhu založeného na slobode pohybu tovaru, osôb, služieb a kapitálu a predpisy pre dosiahnutie tohto cieľa boli skoro výlučne predpismi verejného práva alebo administratívnej povahy. V Rímskej zmluve nebola skoro ani zmienka o Medzinárodnom práve súkromnom, až na malú výnimku v podobe vtedajšieho článku 215 (neskôr 288), ktorý stanovil, že zmluvná zodpovednosť Spoločenstva sa riadi právom rozhodným. Omnoho väčší význam vtedy mal už niekoľkokrát spomínaný článok 220 (neskôr 293), ktorý sa stal základom pre prijatie Bruselského dohovoru v roku 1968. Aj napriek tomu, že Rímska zmluva nevenovala MPS skoro žiadnu pozornosť, bolo nepopierateľné, že súkromnoprávne rozdiely v jednotlivých štátoch budú brzdiť vytvorenie spoločného trhu. Unifikácia hmotnoprávných noriem by však bola veľmi zložitá, tak sa unifikácia, príp. harmonizácia noriem MPS členských štátov ukázala ako najschodnejšia cesta. Dá sa povedať, že je tak aj preto, že unifikácia noriem MPS poskytuje dôležitú výhodu, ktorou je možnosť zachovávať diverzitu v právnych poriadkoch a tým aj zachovávať diverzitu právnych kultúr, ktorá poskytuje bohatosť právnych riešení. Maastrichtská zmluva vytvorila právny základ pre prijímanie dohovorov na poli MPS a Amsterdamská zmluva v čl. 65 priamo obsiahla hlavné otázky MPS.¹³¹ Takže od vstupu Amsterdamskej zmluvy do platnosti bola unifikácia a harmonizácia noriem MPS na európskej úrovni ovplyvnená hlavne nástrojmi práva ES/EÚ, ktorými sú najmä nariadenia, prípadne smernice.¹³²

V súčasnosti je teda tradičný pohľad na MPSaP doplnený o nový, a to európsky rozmer súvisiaci s právnym systémom, ktorý stojí mimo právo vnútroštátne aj medzinárodne, a je ním

¹³⁰ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, s.8

¹³¹ ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, s.233 a BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, 2006, s 6-14; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

¹³² STONE, Peter. *EU private international law: harmonization of laws*. Edward Elgar, c2006, s.4

právo ES/EÚ. Právo ES tvorí samostatný a špecifický systém, ktorého normy upravujúce súkromnoprávne vzťahy s medzinárodným prvkom nepochybne do medzinárodného práva patria. MPS sa tak posúva do ďalšieho rozmeru a z hľadiska existencie medzinárodného prvku je potrebné brať do úvahy ako vzťahy čisto vnútroštátne a medzinárodné obecné, tak medzinárodné vzťahy obmedzené na ES/EÚ, teda vzťahy s tzv. európsky prvkom.¹³³ Európske medzinárodné právo súkromné zahŕňa tieto okruhy právnych noriem: normy upravujúce právomoc, resp. príslušnosť civilných súdov v cezhraničnom sporoch, ako aj otázky ich spolupráce, potom tzv. kolízne normy určujúce rozhodné právo, ďalej normy upravujúce uznanie a výkon súdnych ďalších rozhodnutí vydaných v iných členských štátoch EÚ v súkromnoprávných veciach a nakoniec normy upravujúce civilné konanie v prípadoch s cezhraničným prvkom, ako je napr. európsky platobný rozkaz.¹³⁴

5.2 Vplyv a dôsledky noriem európskeho justičného priestoru na medzinárodné právo súkromné

5.2.1 Postavenie medzinárodného práva súkromného

Jedným zo základných dôsledkov, ktoré prinieslo vytvorenie EJP v oblasti MPS, je zmena postavenia tohto právneho odvetvia. Pri neexistencii jednotného únijskeho súkromného práva sú unifikáčnne aktivity v rámci EÚ realizované predovšetkým prostriedkami MPSaP, prípadne zjednocovaním MPSaP. Vytvorenie EJP tak zmenilo pohľad na MPS, ktoré bolo dlhú dobu považované skôr za menej významné právne odvetvie, dnes je mu však prisudzované rovnocenné postavenie medzi tradičnými právnymi disciplínami. Tento vývoj je zapríčinený hlavne tým, čo už je rozpracované vyššie, teda potrebou približovať právne poriadky jednotlivých členských štátov za účelom hladšieho fungovania vnútorného trhu. A práve pre tento účel sa ukázala ako najvhodnejšia cesta prostredníctvom nástrojov MPSaP a jeho postupnou unifikáciou. Dôsledok unifikácie sa v českom medzinárodnom práve súkromnom odzrkadlil vo veľkej miere napríklad v procesnej sfére MPS, ktorého prameňom sa stalo nariadenie zjednocujúce množstvo otázok vo vzťahoch medzi subjektmi členských štátov.¹³⁵

¹³³ ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír, NOVOTNÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita. 1998, s.57 – 70; PAUKNEROVÁ, Monika. Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU - vybrané otázky. *Právní rozhledy*, 2004, č. 9, s. 333 - 338.

¹³⁴ PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 125-371

¹³⁵ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

5.2.2 Právny pluralizmus

Zjednocovanie noriem MPSaP pomáha zachovávať diverzitu právnej úpravy, čím prispieva k bohatosti právnych riešení, ale zároveň vedie k neistote o právnej úprave.¹³⁶ Takto v sfére súkromnoprávnej regulácie vzťahov s medzinárodným prvkom vystupuje nový jav, ktorý je považovaný za určitý fenomén súčasnej právnej úpravy. Je ním mnohosť zdrojov práva alebo inak právny pluralizmus, čo znamená že okrem kolízie právnych poriadkov je potreba sa vysporiadať s otázkou kolízie zdrojov právnej úpravy. Pre tento jav je charakteristické súbežné pôsobenie viacerých systémov práva a v diskusiách u neho prevláda otázka aplikačnej prednosti. Táto diverzita právnych systémov ruší tradičné predstavy o hierarchii právnych noriem typické pre vnútroštátne právne úpravy. Aplikačná prednosť niektorých právnych predpisov, voľba rozhodného práva typická pre kolízne právo, možnosť určenia spôsobu riešenia sporu, množstvo zdrojov práva ako aj metód úpravy a vzájomná interakcia práva hmotného a kolízneho s právom procesným sú realitou dnešnej právnej regulácie vzťahov s medzinárodným prvkom a len upevňujú novodobú mnohosť právnych úprav. Do tohto prostredia navyše vstupuje ES/EÚ so svojou víziou spoločného európskeho justičného priestoru. „Dobrému fungovaniu vnútorného trhu v oblasti medzinárodného občianskeho súdneho konania bránia rozdiely vo vnútroštátnych predpisoch, ktorými sa riadi určovanie právomoci a uznávania rozhodnutí sudcov. To sa snaží napraviť veľké množstvo európskych predpisov, ktoré takto smerujú k vytvoreniu nezávislej a samostatnej oblasti práva, ktoré je nadradené právu členských štátov.“¹³⁷ Normy rôzneho pôvodu a rôzneho určenia v tomto prostredí navzájom pôsobia pri regulácií súkromnoprávných vzťahov obsahujúcich medzinárodný prvok, a to pre prípad konania pred súdmi na území ES/EÚ. V prípade kolízie medzi zdrojmi právnej úpravy je nutné zvážiť väzby medzi národným právom vnútroštátnym, európskym úijným právom a medzinárodným právom. Zostáva však otázne, či sa v prípade stretu týchto noriem jedná len o aplikačný stret, kde je potrebné riešiť otázku aplikačnej prednosti, alebo je možné priamo definovať hierarchiu zdrojov právnej úpravy.¹³⁸

¹³⁶ tamtiež

¹³⁷ Rozbíhá se informační kampaň o občanském právu v EU [online].svethospodarstvi.cz, 22.4.2005 [cit. 27. Apríla 2012]. Dostupné na <<http://svethospodarstvi.wdt.cz/index.php?typ=SHA&showid=16&id=168484>>.

¹³⁸ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu). 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, s.7 – 18.; ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204.

5.2.3 Posun k regionálnej úprave

Snaha o zjednotenie noriem obsahujúcich určenie príslušnosti súdov, uznávanie a výkon cudzích súdnych rozhodnutí, noriem obsahujúcich problematiku rozhodného práva a ďalších súvisiacich noriem ako je regulácia právnej pomoci, postavenie verejných listín, úprava postavenia cudzincov a pod. vedie k ďalšiemu novému trendu, ktorý ovláda súčasné medzinárodné právo súkromné na území EÚ, a tým je regionalizmus v úprave medzinárodného práva súkromného a procesného. Regionálna úprava je namieste tam, kde sa nepodarilo dosiahnuť univerzálnu unifikáciu a dá sa povedať, že takáto úprava je nutná pre zaistenie funkcií, ktoré má plniť integrácia vo svojej ekonomickej zložke.¹³⁹ Počet regionálnych právnych aktov je stále vyšší a v prípravnej fáze je aj množstvo návrhov zasahujúcich ďalšie oblasti práva. Regionálne úpravy v súčasnosti predstavujú dominantu v úprave MPS. Posun od národných úprav smerom k úpravám regionálnym v členských štátoch EÚ teda nie je možné spochybňovať. Odráža totiž právny stav, právomoci únijnych inštitúcií, aj právne normy na týchto právomociach založené.¹⁴⁰

Samozrejme aj napriek užitočnosti regionálnych úprav, je stále nutné zotrvať u paralelnej národnej úpravy, čoho výrazom sú aj práce na novej úprave českého zákona o medzinárodnom práve súkromnom. Hlavnými dôvodmi zachovania národných úprav je stále existujúca možnosť opustiť integráciu a hlavne existencia oblastí, ktoré nie sú alebo z povahy vecí zatiaľ ani nemôžu byť upravené regionálne. V prípade kolízneho práva sa bude jednať hlavne o otázky obecnej časti, ako procesné nakladanie s kolíznymi normami a hmotným právom, potom otázky zatiaľ nezasiahanuté európskou unifikáciou ako typicky kolízne vecné právo, a ďalej otázky, ktoré nie sú upravené komplexne.¹⁴¹

Pohyb od národnej úpravy k regionálnej je teda realitou, ale nejasným stále zostáva ako bude týmto procesom ovplyvnená možnosť dosiahnuť unifikáciu univerzálnu. Čo sa týka perspektív budúceho vývoja, tak súhlasím so slovami Naděždy Rozehnalovej, že: „*tak ako*

¹³⁹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

¹⁴⁰ VALDHANS, Jiří. *Mezinárodní prvo soukromé: Blíží se konec univerzálních úprav*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.205 – 216

¹⁴¹ ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií*. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204

*v minulosti boli realitou úpravy národné, tak pre oblasť európsku je to úprava regionálna. Úprava univerzálna tak naďalej zostáva vo sfére nedosiahnuteľného cieľa.*¹⁴²

¹⁴² *tamtiež*

Záver

Vo svojej diplomovej práci som sa zaoberala témou Európsky justičný priestor a medzinárodné právo súkromné. Vzhľadom k prepojenosti na MPS, som sa EJP venovala v jeho súkromnoprávnej rovine. V práci som sa pokúsila definovať pojem Európsky justičný priestor a vysvetliť jeho význam. Jedná sa však o pojem, ktorý obsahuje pomerne veľké množstvo právnych oblastí a inštitútov a preto je pomerne zložité poskytnúť jeho jasnú a zároveň stručnú definíciu. Je teda nutné EJP pochopiť vo všetkých jeho historických súvislostiach. Z tohto dôvodu tvorí značnú časť mojej práce vymedzenie dôležitých historických medzníkov, ktoré popisujú EJP v jeho jednotlivých štádiách doterajšieho vývoja. Najdôležitejší posun tohto vývoja predstavuje Amsterdamská zmluva, ktorá legislatívne zakotvila pojem „priestor slobody, bezpečnosti a práva“, ktorý reprezentuje európsky justičný priestor v jeho širšom zmysle a zahŕňa okrem predmetnej súkromnoprávnej aj trestnoprávnu zložku. Pretože k pochopeniu celkového významu EJP je potrebné poznať aj dôvody, ktoré k jeho vytvoreniu viedli, snažila som sa vymedziť aj tieto dôvody a došla k záveru, že k vytvoreniu európskeho justičného priestoru viedla hlavne snaha regulovať právne vzťahy ktoré vznikali v súvislosti s vytvorením vnútorného trhu a európskou integráciou, odôvodnená v prvom rade potrebou právnej istoty subjektov týchto vzťahov. Keďže otvorenie hraníc prinieslo množstvo súkromnoprávných právnych vzťahov s medzinárodným prvkom, právne poriadky jednotlivých členských štátov sa líšili, a jednotné súkromné újine právo neexistovalo, bolo nutné vytvoriť v rámci EÚ právny systém, ktorý by vytvoril jednotné pravidlá pre tieto vzťahy a umožnil justičnú spoluprácu orgánov členských štátov. Právnym nástrojom tohto systému vytvoreného v rámci EÚ sa v mojej práci venujem z rôznych aspektov EJP, napríklad právomoci, príslušnosti a vykonateľnosti súdnych rozhodnutí, doručovania, dokazovania a pod. Asi najvýznamnejšia je časť práce, v ktorej sa snažím vymedziť vzťah medzinárodného práva súkromného a procesného k EJP a taktiež dôsledky EJP. Súvislosť s medzinárodným právom súkromným je v tom, že k regulácii vzťahov vznikajúcich v rámci fungujúceho vnútorného trhu bolo použité práve noriem tohto právneho odvetvia, ktoré sa v jednotlivých členských štátov nelíšili natoľko, ako normy hmotného súkromného práva, takže tým nedošlo k príliš veľkému zásahu do právnych systémov jednotlivých členských štátov. Zjednocovaním, resp. zblížovaním noriem medzinárodného práva súkromného a procesného bol vytvorený systém pre voľný pohyb súdnych rozhodnutí a zároveň jednotné pravidla pre určenie rozhodného práva. Pôsobenie EJP sa prejavilo zviditeľnením medzinárodného súkromného práva ako právnej disciplíny, právnym

pluralizmom, zapríčineným veľkým množstvom európskych právnych predpisov a vytváraním regionálnych právnych úprav.

V súčasnosti sa politická integrácia Európy vyznačuje veľmi vysokým stupňom, čo môžeme pozorovať hlavne na fungovaní právneho systému v rámci EJP. Celý proces európskej integrácie sa výrazne prejavuje v právnych systémoch členských štátov a samozrejme aj v Českej republike. Postupne dochádza k zmenám vo vnútroštátnych právnych úpravách medzinárodného, ba dokonca aj hmotného práva. Právny poriadok štátu už prestáva byť atribútom štátnej suverenity a dochádza v ňom k stále väčším zásahom zo strany EÚ. Či môžeme tento proces označiť za pozitívny alebo negatívny ešte nie je možné s istotou určiť. Hlavne v súčasnosti je postavenie celej Európskej únie neisté, predovšetkým v súvislosti s ekonomickou situáciou a prognózy budúceho vývoja väčšinou nie sú veľmi optimistické. Jasné je len to, že unifikovaná regulácia medzinárodného práva súkromného Európskou úniou ide stále ďalej a táto regulácia sa prejavuje aj v českej úprave medzinárodného práva súkromného a to novelizáciami zákona č. 97/1963 Zb. o medzinárodnom práve súkromnom, v ktorom sú spoločne upravené kolízne aj procesné normy, čo je úprava odpovedajúca moderným tendenciám. Unifikované normy v rámci EÚ značne zjednodušujú medzinárodný styk členských štátov, čím rozširujú možnosti vzájomnej spolupráce v rôznych odvetviach, občanom EÚ otvárajú nové možnosti a odstraňujú prekážky napríklad s usadením sa a založením rodiny v inom členskom štáte. Významnú úlohu v zjednocujúcom procese zohráva aj jednotná aplikácia a interpretácia, bez ktorých by unifikácia nemala zmysel. Zároveň však početné novely vnútroštátneho práva spôsobené jeho prispôbovaním európskym normám znižujú právnu istotu, čo je paradoxné, pretože práve vyšší stupeň právnej istoty je jedným z dôvodov vzniku EJP. Je nepochybné, že proces európskej integrácie bude naďalej pokračovať a EÚ bude čoraz viac zasahovať do právnych systémov členských štátov, čo ma svoje pozitíva aj negatíva. Idea vytvorenia pevného celku s jednotnými pravidlami sa síce môže javiť veľmi výhodne, ale súhlasím s názorom Moniky Pauknerovej, ktorá prínos európskej úpravy považuje v niektorých prípadoch za diskutabilný a nad procesom europeizácie hlavne súkromného práva, ktoré je „*citlivým miestom, odrážajúcim špecifiká jednotlivých členských štátov*“ by sme sa mali zamyslieť.¹⁴³ Zbližovanie právnych úprav členských štátov je samozrejme nevyhnutné pre úspech celého projektu európskej integrácie, ale zároveň je potrebné mať na vedomí, že tým dochádza

¹⁴³ PAUKNEROVÁ, Monika. Perspektívy medzinárodného práva súkromného a procesného v Európskej únii. *Právnik*, 2005, č. 12, s.1422 – 1433.

k zásahom do štátnej suverenity. Osobne si myslím, že by bolo najlepšie naďalej pokračovať cestou unifikácie medzinárodného práva súkromného a procesného, aj keď sa týmito novelizáciami znižuje právna istota a stálosť medzinárodného práva, ktorou sa aspoň v Českej republike toto právne odvetvie vyznačovalo. Dôvodom môjho názoru je, že zmenami medzinárodného práva súkromné nedochádza až k tak veľkým zásahom do štátnej suverenity, takže právne systémy si môžu zachovať svoj národný charakter a navyše už z medzinárodného charakteru tohto odvetvia vyplýva, že na zmeny súvisiace s vývojom vo svete, globalizáciu a europeizáciou by malo byť pripravené.

Zoznam použitých skratiek

JVT – Jednotný vnútorný trh

EJP – Európsky justičný priestor

EHS – Európske hospodárske spoločenstvo

EPR – Európsky platobný rozkaz

ES – Európske Spoločenstvá

ESUO – Európske spoločenstvo uhlia a ocele

EURATOM – Európske spoločenstvo pre atómovú energiu

EÚ – Európska Únia

EZVO – Európske združenie voľného obchodu

LZ – Lisabonská zmluva

MPSaP – Medzinárodné právo súkromné a procesné

NEET – Európsky exekučný titul pre nesporné nároky

PSBP – Priestor slobody bezpečnosti a práva

SZBP – Spoločná zahraničná a bezpečnostná politika

ZFEÚ – Zmluva o fungovaní Európskej únie

ZES – Zmluva o Európskom spoločenstve

ZEÚ – Zmluva o Európskej únii

Bibliografia

MONOGRAFIE A ZBORNÍKY:

- BASEDOW, Jürgen. *The communitarization of the Conflict of Laws under the treaty of Amsterdam. Common Market Review*, 2000.č. 37. S 687.
- BĚLOHLÁVEK, Alexander. J. *Římská úmluva a Nařízení Řím I. Komentář*. 1. vydanie, Praha: C. H. BECK, 2009. 1306 s.
- BOGDAN, Michael. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen: Europa Law Publishing, c2006, 220 s.
- ČORBA, Juraj ,PROCHÁZKA, Radoslav. *Právo Európskej únie: (vybrané otázky pre právnu prax)*. Žilina: Poradca podnikateľa, 2007. 584 s.
- GIZARI XANTHOPOULOU, Anna a kol. *Zverečnené študijné materiály zo seminárov k legislatíve EÚ*. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky, 2004, 133s .
- KARAS, Viliam a Andrej KRÁLIK. *Európske právo*. 2. dopl. a preprac. vyd. Bratislava: Iura Edition, 2007, 505 s.
- *Komunitárne právo na Slovensku - päť rokov po*. 1. vydanie. Editor Juliana Pogáčová, Michael Siman, Miroslav Slašťan. Bratislava: Slovenská asociácia európskeho práva, 2009, 184 s.
- KUČERA, Zdeněk. *Mezinárodní právo soukromé*. 7. vydání. Brno - Plzeň: vydavatelství Doplněk a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 459 s.
- LÓPEZ – RODRÍGUEZ ANA M. *The Rome Convention of 1980 and its Revision at the Crossroads of the European Contract Law Project*, *European Review of Private Law*, 2004, č. 12, 259 s.
- ONDŘEJ, Jan. *Mezinárodní právo veřejné, soukromé, obchodní*. 3. rozš. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2009, 473 s.
- PAUKNEROVÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. Praha: C. H. Beck, 2008, 397 s.
- PEERS, Steve. *EU justice and home affairs law*. Harlow: Longman.2000, 259 s.
- PIKNA, Bohumil. *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva prizmatem Lisabonské zmlouvy*. 2. Doplněné vydání. Praha: Linde, 2010, 422 s.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Závazky ze smluv a jejich právní režim: (se zvláštním zřetelem na evropskou kolizní úpravu)*. 1. vyd. Brno: Masarykova univerzita, 2010, 272 s.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. *Soukromoprávní vztahy s mezinárodním prvkem – od národní k regionální úpravě*. In *Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer*

a zodpovednosť právnických profesií. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.193 -204.

- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír, NOVOTNÁ, Monika. *Evropské mezinárodní právo soukromé*. 1.vydání. Brno: Masarykova univerzita. 1998, 346 s.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. *Evropský justiční prostor (V civilních otázkách)*. Brno: Masarykova univerzita. 2006, 401 s.
- SCHELLE, Karel, Renata VESELÁ a Ladislav VOJÁČEK. *Nástin vývoje sblížení práva ČR s právem Evropské unie ve vybraných dokumentech: reflexe členství a otázek evropského práva v ústavní judikatuře*. 1. vydanie Ostrava: Key Publishing, 2010, 251 s.
- STONE, Peter. *EU private international law: harmonization of laws*. Edward Elgar, c2006, 489 s.
- TÝČ, Vladimír. *Základy práva Evropské unie pro ekonomy*. 6. Přepřacované a aktualizované vydání. Praha: Leges, 2010, 301 s.
- VALDHANS, Jiří. *Mezinárodní právo soukromé: Blíží se konec univerzálních úprav*. In Európske a národné rozmery civilného práva, etický rozmer a zodpovednosť právnických profesií. Pezinok: Justičná akadémia Slovenskej republiky, 2011, s.205 – 216.
- ZELLER, Bruno. Uniformity of laws: a reality or just Myth?. In International journal of private law, volume 2,č. 1, 2009, s 3-14.

ODBORNÉ ČLÁNKY:

- BĚLEHLÁVEK, Alexander. Doručování v komunitárním a mezinárodním právu soukromém - především v souvislosti s civilním řízením soudním a před rozhodci. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 6, s. 24 - 32.
- BĚLEHLÁVEK, Alexander. Význam mezinárodního prvku v závazkových vztazích. *Právník*, 2006, č.5, s. 568-577.
- BIČ, Jozef ,CIHELKOVÁ, Eva, ŠVARC, Zbyněk. Lisabonská smlouva – nový rámec pro mezinárodně právní postavení Evropské Unie a její vnější činnosti. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č.2, s. 3 -21.
- BRODEC, Jan. Evropský exekuční titul a evropský platební rozkaz. *Právník*, 2005, č. 9, s. 1025 - 1039.
- DOBIŠOVÁ, Andrea. Európsky exekučný titul – vybrané aspekty právnej úpravy. *Justičná revue* 57, 2005, č 8-9, s. 1110 – 1116.
- DULAKOVÁ JAKUBEKOVÁ, Denisa. Privátne pokusy pri formulovaní európskeho súkromného práva: podiel študijnej skupiny pre Európsky občianský zákonník na tvorbe jednotného civilného práva. *Justičná revue* 58, 2006, č. 6-7, s. 1020 – 1026

- EMMERT, Frank. The complexity and quantity of EU-Law and its impact on the national legal order of the member states. What will accession mean for the Czech Republic and other central and eastern European states?. In *Ročenka evropského práva 1995*, Masarykova univerzita, Brno, 1996, s. 27 - 46
- HAŤAPKA, Miloš. K niektorým zásadným aspektom pôsobnosti nariadenia Brusel I. *Justičná revue* 59, 2007, č. 6-7, s. 896 – 913.
- HORÁK, Pavel., ZAVADILOVÁ, Marta. Evropský platební rozkaz a jeho role v českém civilním procesu. *Právní rozhledy*, 2006, č. 22, s. 803 - 810.
- HURNÁ, Lucia. Spolupráca v oblasti spravodlivosti a vnútroných vecí v Európskej únii po prijatí Lisabonskej zmluvy. *Současná Evropa*, volume XV, 2010, č. 2, s. 107 - 125
- KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. *Právní fórum*, 2005, č. 7, s. 241 - 248.
- KAREL, Petr. K Evropská integrace po I. světové válce, aneb od panaevropského hnutí k EU. In *Ročenka evropského práva 1997*, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 193 – 204.
- KASÍKOVÁ, Martina. EET - nová fáze komunitární úpravy exekucí. *Právní zpravodaj*, 2006, č. 1, s. 7 – 11.
- KRÁLOVÁ, Markéta. Když se řekne soudní spolupráce v civilních věcech podle článku 65 SES. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 11-12, s. 120-121.
- LINDENTHAL, Robert. Klauzula flexibility – priestor pre rozširovanie právomoci Spoločenstva?. *Justičná revue* 59, 2007, č. 4, s. 485 – 496.
- MELICHAROVÁ, Dita. Problematika zavedení evropského exekučního titulu pro nesporné nároky do právního řádu České republiky. *Soudce*, 2006, č. 2, s. 24 - 30.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Mezinárodní civilní procesní právo po vstupu České republiky do EU - vybrané otázky. *Právní rozhledy*, 2004, č. 9, s. 333 - 338.
- PAUKNEROVÁ, Monika. Perspektivy mezinárodního práva soukromého a procesního v Evropské unii. *Právník*, 2005, č. 12, s. 1422 – 1433.
- PIKNA, Bohumil, Základní legislativně právní aspekty prostoru svobody, bezpečnosti a práva v návrhu Ústavní smlouvy. *Právník*, 2006, č. 8, s. 909 – 929.
- POMAHAČ, Richard. Evropský soudní dvůr: K důsledkům nepřevzetí cizojazyčné soudní písemnosti. *Právní rozhledy*, 2006, č. 1, s. 40 - 42.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Evropský justiční prostor ve věcech civilních. *Právní fórum*, 2005, č. 3, s. 81 - 85.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda. Smlouva o příslušnosti soudu z pohledu úmluvy o soudní pravomoci a příslušnosti a výkonu rozhodnutí v občanských a obchodních věcech z roku 1968

(Úvaha a poznámky k drogační a prorogační smlouvě obsažené v unifikované evropské úpravě a české vnitrostátní úpravě). In *Ročenka evropského práva* 1996, Masarykova univerzita, Brno, 1997, s. 85 – 107.

- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. K vývoji mezinárodního práva soukromého a procesního ve státech Evropské unie. In *Ročenka evropského práva* 1998, Masarykova univerzita, Brno, 1999, s. 165 – 185.
- ROZEHNALOVÁ, Naděžda, TÝČ, Vladimír. Vytváranie jednotného justičného prostoru v Evropě a české mezinárodní právo soukromé, *Právník* 1999, č.10, s 946 – 964.
- TÝČ, Vladimír. Co přinesl (a co nepřinesl) Amsterdam. In *Ročenka evropského práva* 1997, Masarykova univerzita, Brno, 1998, s. 11 – 48.
- ZVOLSKÝ, Ladislav. Evropský exekuční titul pro nesporné nároky. *Bulletin advokacie*, 2006, č. 2, s. 34 – 39.

INTERNETOVÉ ZDROJE:

- *Analýza dopadů Lisaboncké smlouvy*. [online]. vlada.cz, január 2010 [cit. 25. decembra 2011]. Dostupne na: <<http://www.vlada.cz/assets/evropske-zalezitosti/dokumenty/Analýza-dopadu-Lisabonske-smlouvy.pdf>>.
- *Evropský prostor svobody, bezpečnosti a práva* [online]. europa.eu, 9.apríl.2010 [cit. 2. januára 2012]. Dostupné na <http://europa.eu/legislation_summaries/institutional_affairs/treaties/lisbon_treaty/ai0022_cs.htm>.
- PIKNA, Bohumil. Amsterdam, Tampere, Vídeňský akční plán a související problematika.[online]. mvcr.cz, 2002 [cit. 16. januára 2012]. Dostupné na <http://aplikace.mvcr.cz/archiv2008/akademie/eu/amst_tam.html>.
- *Rozbíhá se informační kampaň o občanském právu v EU* [online].svethospodarstvi.cz, 22.4.2005 [cit. 27. Apríla 2012]. Dostupné na <<http://svethospodarstvi.wdt.cz/index.php?typ=SHA&showid=16&id=168484>>.
- SALAČ, Jaroslav. *K některým otázkám evropského insolvenčního práva – nad rozhodnutím ESD ve věci Eurofood (Parmalat)* [online]. ipravnik.cz. 2007[cit. 7. marca 2012]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-evropske-a-mezinarodni/art_5003/k-nekterym-otazkam-evropskeho-insolvencniho-prava-nad-rozhodnutim-esd-ve-veci-eurofood-parmalat.aspx>.
- SVOBODOVÁ, Klára. *Evropský justiční prostor*. In *Evropské mezinárodní právo soukromé* [online]. muni.cz, 2009[cit. 25. decembra 2011]. Dostupné na <<http://is.muni.cz/do/1499/el/estud/praf/js09/mps/web/pages/02.html>>.
- <http://eur-lex.europa.eu/sk/index.htm>

PRÁVNE PREDPISY:

- Nariadenie Rady (ES) č. 2201/2003 z 27. novembra 2003 o súdnej právomoci a uznávaní a výkone rozsudkov v manželských veciach a vo veciach rodičovských práv a povinností, ktorým sa zrušuje nariadenie (ES) č. 1347/2000.
- Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 z 11. júla 2007, ktorým sa ustanovuje Európske konanie vo veciach s nízkou hodnotou sporu
- Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 805/2004 z 21. apríla 2004, ktorým sa vytvára európsky exekučný titul pre nesporné nároky
- Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 z 12. decembra 2006, ktorým sa zavádza európske konanie o platobnom rozkaze
- Nariadenie Rady (ES) č. 1206/2001 z 28. mája 2001 o spolupráci medzi súdmi členských štátov pri vykonávaní dôkazov v občianskych a obchodných veciach.
- Nariadenie Rady (ES) č. 1346/2000 z 29. mája 2000 o konkurznom konaní
- Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 593/2008 ze dne 17. června 2008 o právu rozhodném pro smluvní závazkové vztahy (Řím I).
- Nariadenie Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 864/2007 z 11. júla 2007 o rozhodnom práve pre mimozmluvné záväzky (RÍM II)
- Nariadenie Evropského Parlamentu a Rady (ES) č. 1393/2007 ze dne 13. listopadu 2007
- doručování soudních a mimosoudních písemností ve věcech občanských a obchodních v členských
- státech („doručování písemností“) a o zrušení nařízení Rady (ES) č. 1348/2000.
- Konsolidované znenie Zmluvy o Európskej únii s Zmluvy o fungovaní Európskej únie vydané Radou Európskej Únie, Úradný vestník Európskej Únie C 83 zo dňa 30.3.2010
- Zákon o mezinárodním právu soukromém a procesním č. 97/1963 Sb, ve znění pozdějších předpisů

JUDIKATÚRA:

- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 8.11.2005, Götz Leffler v. Berlin Chemie AG, C-443/03
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 9. 11. 2000 sp. zn. C-381/98 Ingmar GB Ltd proti Eaton Leonard Technologies Inc., 25.
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 2.5.2006 č. C – 341/04 vo veci Eurofood IFSC Ltd. SbSD, 2006-I,3831.

- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 15.5.2003 C-266/01 vo veci Préservatrice foncière TIARD SA v. Staat de Nederlande.
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 15.2.2007 C-292/05 – Irini Lechouritou a ostatní v Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanis.
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 14.10.1976 č.29/76 vo veci LTU Lufttransportunternehmen GmbH&Co.KG v. Eurocontrol
- Rozsudok Súdneho dvora zo dňa 21.4.1993 vo veci C-172/91 Volker Sonntag v. A Waidman

Abstrakt

Diplomová práca *„Európsky justičný priestor a medzinárodné právo súkromné“* sa zaoberá justičným priestorom vytvoreným v rámci procesu európskej integrácie ako jeho neoddeliteľnou súčasťou. Taktiež sa práca zameriava na vzťah európskeho justičného priestoru k medzinárodnému právu súkromnému, na jeho vplyv a dôsledky. Celá práca je spracovaná s použitím metódy deskriptívnej a analytickej.

V prvej kapitole sa práca venuje vymedzeniu pojmu „Európsky justičný priestor“ v jeho obecnej rovine. Popisuje právny charakter justičného priestoru v širšom aj užšom zmysle, jeho súvislosť s EÚ ako aj jeho význam. V druhej kapitole poskytuje historický popis vzniku a vývoja európskeho justičného priestoru, jeho súvislosť s európskou integráciou a taktiež jeho súčasný stav. Tretia kapitola sa zaoberá dôvodmi vzniku európskeho justičného priestora. V ďalšej kapitole je pozornosť zameraná na európsky priestor ako súbor právnych noriem, proces unifikácie a harmonizácie týchto noriem a rozoberá najdôležitejšie právne nástroje, ktoré sa v európskom justičnom priestore uplatňujú. Posledná, piata kapitola sa sústreďí na vzťah európskeho justičného priestoru a medzinárodného práva súkromného, vymedzuje vplyv a dôsledky v tejto právnej oblasti. V závere diplomovej práce sú zhrnuté zistené poznatky a vyjadrený názor na danú problematiku.

Summary

The thesis "*European space of justice and private international law*" deals with the judicial area created in the process of european integration as its integral part. Also, the work focuses on the relationship of the european judicial area to private international law, its impact and consequences.

In the first chapter, the work deals with the definition of "european space of justice" in general. It describes the legal character of this legal term in its narrow and wider sense, its connection with the EU and its importance. The second chapter provides a description of the historical background and the development of european space of justice, its relationship to european integration and also the current situation. Third chapter summarizes reasons for the emergence of european space of justice. Next chapter focuses on the european space of justice as a set of laws, the process of unification and harmonization of these laws and discusses the most important legal instruments applied in the european space of justice. Fifth chapter describes the relationship of a european area of justice and private international law, defines impact and implications of this legal area. Conclusion of thesis contains summary of obtained knowledge and opinion on this issue is expressed.

Zoznam kľúčových slov/Key words

European space of justice (Európsky justičný priestor)

Private international law (Medzinárodné právo súkromné)

European Union (Európska únia)

European integration (európska integrácia)

Conflict of laws (kolízne právo)

Area of freedom security and justice (Priestor slobody, bezpečnosti a práva)

Brussels convention (Bruselský dohovor)

Rome convention (Rímsky dohovor)

Regulation (Nariadenie)

Judicial cooperation (Súdna spolupráca)